

Petra Christina R. Dalseng

48 shades of sexology

En Q-metodologisk studie av rådgivers subjektive opplevelse av relasjonen og det å samtale
med klienter om seksualitet

Veileder

Eleanor Allgood

Masteroppgave i rådgivningsvitenskap

Trondheim, mai 2015

Institutt for voksnes læring og rådgivningsvitenskap

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

NTNU, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Trondheim

Seksualitet er en integrert del av å være mann, kvinne eller barn. Det er et grunnleggende behov og et aspekt ved menneskelig væren som ikke kan skilles fra andre deler av livet.

(Utdrag fra Verdens Helseorganisasjons definisjon av seksualitet)

Sammendrag

Hensikten med denne studien har vært å skape innsikt, bevisstgjøring og forståelse av hva som oppleves som betydningsfullt for rådgiveren i relasjonen og i samtalen med klienten. Studien har tatt utgangspunkt i ulike typer yrkesgrupper som alle snakker med sine klienter om seksualitet, og som er medlem av NFKS, Nordisk forening for klinisk sexologi. Problemstillingen til denne oppgaven har vært: «*Hva opplever rådgiveren som betydningsfullt i relasjonen og i samtalen med klienten når det er snakk om seksualitet*»?

Det empiriske forskningsgrunnlaget ble samlet inn ved hjelp av Q-metoden. Til sammen har 13 deltakere sortert 48 utsagn ut fra hva de er mest enig, uenig eller stiller seg nøytral til innholdet i utsagnene. Utsagnene ble laget på bakgrunn av teori fra rådgivningsvitenskap og fokuserer på tre hovedområder: *person i relasjon, åpenhet og gestalt*.

I faktoranalysen ble det valgt en to-faktor-løsning, hvor ni av 13 deltakere definerer faktor 1, mens faktor 2 defineres av fire deltakere. Faktor 1, *Åpenhet, vekst og en empatisk holdning*, ser det som betydningsfullt å bli kjent med klienten og ha fokus på en åpen og empatisk holdning. De ønsker å se vekst og endring hos sine klienter. Faktor 2, *Erfaring, kompetanse og kunnskap*, har stor interesse for eget fagfelt og samarbeider gjerne med andre for å utvikle kompetansen og møte klienten på en god måte. Faktorsynene drøftes i lys av relevant teori.

Abstract

The purpose of this study has been to bring new insight, awareness and understanding of what is perceived as significant for the counselor in the relationship and in conversation with the client. The study focused on various types professionals who all speak with their clients about sexuality and who are member of NACS, Nordic Association for Clinical Sexology. The research question for the study is: *What do counselors experience as significant in the relationship and the conversation with the client when they are talking about sexuality?*

The empirical data was collected using Q-method. There were 13 participants who sorted 48 statements based on whether they agreed, disagreed or were neutral to the content. The statements were created from theories in counseling and can be divided into: person in relation, transparency and gestalt.

In the factor analysis a two-factor solution was selected, where nine out of 13 participants defined factor 1 and four defined factor 2. Factor 1, *Openness, growth and an empathetic attitude*, thinks it is significant to get to know the client and focus on an open and empathic attitude. They counselors want to see growth and change in their clients. Factor 2, *Experience, expertise and knowledge*, counselors have a great interest in their own field and often collaborate with others to develop skills and meet the client in a good way. These factor visions are discussed in the light of relevant theory.

Forord

Det er med blandede følelser jeg nå kan si at jeg er ved veis ende i mastergraden min. Jeg er utrolig glad for at jeg nå leverer oppgaven min, med en følelse av at jeg har gjort mitt beste. Samtidig er det litt vemodig at to interessante og lærerike år er over. Jeg er takknemlig! Takknemlig for alt jeg har lært og alle jeg har blitt kjent med. Prosessen med å gjennomføre og skrive masteroppgaven har vært spennende, berikende og utfordrende. Den siste puslespillbrikken har falt på plass, og jeg er klar for nye utfordringer!

Jeg har mange å takke for at dette prosjektet har vært mulig å gjennomføre.

Først vil jeg rette en stor takk til min engasjerte veileder, Eleanor Allgood. Takk for god støtte, oppmuntring og gode tilbakemeldinger i prosessen med min masteroppgave. Takk for at du har gitt meg motivasjon til å stå på videre!

En stor takk til alle mine deltakere som har bidratt med sine sorteringer og sine syn på temaet. Uten dere ville aldri oppgaven blitt til, så takk for deres tid og vilje til å dele av dere selv.

En stor takk rettes til alle mine medstudenter – jeg ville aldri vært tiden med dere foruten.

Tusen takk til familie og venner som har støttet meg i denne skriveprosessen, og også på andre området i livet. Dere er gull verdt!

Min kjære Petter, takk for at du er den du er!

Trondheim, mai 2015

Petra Christina R. Dalseng

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	V
ABSTRACT	VII
FORORD	IX
1.0 INTRODUKSJON	1
1.1 MASTEROPPGAVENS INTENSJON OG PROBLEMSTILLING	1
1.2 TEORETISK RAMMEVERK	1
1.3 BEGREPSAVKLARING	2
1.4 MASTEROPPGAVENS STRUKTUR	3
2.0 TEORETISK FORANKRING	5
2.1 RÅDGIVNING	5
2.2 PERSON I RELASJON	6
2.2.1 AVHENGIG	6
2.2.2 UAVHENGIG	6
2.2.3 GJENSIDIG	7
2.3 ÅPENHET	8
2.3.1 ÅPENT	8
2.3.2 LUKKET	10
2.4 GESTALT	11
2.4.1 TANKER	12
2.4.2 KROPP/FØLELSER	12
3.0 METODISK TILNÆRMING	15
3.1 HVA ER Q-METODE	15
3.2 MIN FORSKNINGSPROSESS	15
3.2.1 KOMMUNIKASJONSUNIVERS	15
3.2.2 FORSKNINGSDESIGN OG Q-UTVALG	16
3.2.3 FORSKNINGSDELTAKERE (P-UTVALG)	18
3.2.4 GJENNOMFØRING AV Q-SORTERING	19
3.2.5 FAKTORANALYSE	21
3.2.6 FAKTORTOLKNING	21
3.2.7 POSTSAMTALE	22
3.3 KVALITETEN VED STUDIEN	23
3.3.1 VALIDITET	23
3.3.2 RELIABILITET	23
3.3.3 ETISKE BETRAKTNINGER	24
4.0 PRESENTASJON OG TOLKNING AV FAKTORENE	27
4.1 FAKTOR 1: ÅPENHET, VEKST OG EN EMPATISK HOLDNING	28
4.1.1 Å MØTE KLIENTEN PÅ EN GOD MÅTE	28
4.1.2 Å KJENNE TRYGGHET I SEG SELV SOM RÅDGIVER	29
4.1.3 FOR NOEN KAN SEKSUALITET VÆRE VANSKELIG Å SNAKKE OM	30
4.1.4 UTSAGN Plassert på nullområdet	31
4.2 FAKTOR 2: ERFARING, KOMPETANSE OG KUNNSKAP	31
4.2.1 IDEALET ER GJENSIDIGHET, DET BESTE VI KAN OPPNÅ ER ET TILLITSFORHOLD	31
4.2.2 VED HJELP AV KOMPETANSE OG ANDRE SKAPES DEN GODE RELASJONEN	32
4.2.3 SEKSUALITET	33
4.2.4 UTSAGN Plassert på nullområdet	33
4.3 LIKHETER OG FORSKJELLER MELLOM FAKTORENE	34
4.4 OPPSUMMERING AV FAKTORENE OG TEMA FOR VIDERE DRØFTING	36

5.0 DRØFTING	37
5.1 TO ULIKE OPPLEVELSER	37
5.2 ULIKE METODER MOT SAMME MÅL?	38
5.3 PERSON I RELASJON	40
5.3.1 FOKUS PÅ RELASJONEN	40
5.3.2 IDEALET ER GJENSIDIGHET	41
5.3.3 ULIKT FOKUS I ULIKE YRKESGRUPPER?	42
5.4 FREMME POSITIVE HOLDNINGER TIL SEKSUALITET	43
5.4.1 VÅR OPPLEVELSE AV Å VÆRE <i>ET HELT MENNESKE</i>	44
5.4.2 SAMTALER OM SEKSUALITET KAN VÆRE KREVENDE	45
5.5 IDEELL VERSUS REELL	47
5.6 OPPSUMMERING AV DRØFTINGEN	48
6.0 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	51
6.1 MIN EGEN SUBJEKTIVITET	51
6.2 PROSESSEN	52
6.3 HVA KUNNE VÆRT GJORT ANNERLEDES?	52
6.4 AVSLUTTENDE KOMMENTAR TIL OPPGAVEN	53
6.5 VIDERE FORSKNING	54
7.0 LITTERATURLISTE:	57
8.0 VEDLEGG	I
VEDLEGG 1: FORSKNINGSDESIGN OG Q-UTVALG	II
VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV TIL FORSKNINGSDELTAERNE	VII
VEDLEGG 3: SAMTYKKEERKLÆRING	IX
VEDLEGG 4: SORTERINGSINSTRUKS	X
VEDLEGG 5: SORTERINGSMATRISE	XII
VEDLEGG 6: GODKJENNING FRA NSD	XIII
VEDLEGG 7: FAKTORLADNINGER	XIV
VEDLEGG 8: KORRELASJON MELLOM FAKTORENE	XV
VEDLEGG 9: GJENNOMSNITTSFORDELING FOR FAKTORENE	XVI
VEDLEGG 10: CONSENSUS STATEMENTS FOR FAKTOR 1 OG FAKTOR 2	XVII
VEDLEGG 11: DISTINGUISHING STATEMENTS FOR FAKTOR 1 OG FAKTOR 2	XVIII
TABELLOVERSIKT	
TABELL 1: FISHERS BALANSERTE BLOKKDESIGN	17
TABELL 2: RELIABILITET	24
TABELL 3: OVERSIKT OVER LADNINGER I FAKTOR 1 OG FAKTOR 2	27

1.0 Introduksjon

Bildet på forsiden kan illustrere temaet for denne oppgaven. Bildet viser ulike nyanser av fargen blå, noe som kan være et symbol på at det finnes utallige nyanser av relasjoner og seksualitet rundt oss. Det kan variere veldig hva som er betydningsfullt for oss, og bildet på forsiden kan være med på å understreke at en både ser og erfarer ulike nyanser hele tiden. Tittelen på oppgaven min, *48 shades of sexology* poengterer også at det finnes mange ulike nyanser av hva en vektlegger og ser som betydningsfullt når en skal samtale om seksualitet. Bildet er hentet fra <http://moonshineandwool.tumblr.com> med tillatelse fra kunstneren.

Underveis i masterløpet har min interesse blitt fanget av ulike typer relasjoner, og hva som har betydning når en skal åpne seg og snakke om ulike tema som er personlige. Min nysgjerrighet ligger spesielt rundt hva en som rådgiver kan gjøre for at klienten skal kjenne seg trygg og ivaretatt. Gjennom min masteroppgave har jeg et ønske om å se på hva ulike rådgivere ser på som betydningsfullt i relasjonen med sine klienter når det er snakk om seksualitet, og hvordan en kan tilrettelegge slik at relasjonen mellom rådgiver og klient blir best mulig.

1.1 Masteroppgavens intensjon og problemstilling

I denne studien ligger fokuset på rådgiverens rolle, og hvordan rådgiverens subjektive opplevelse er. Hensikten med denne studien er å skape innsikt, bevisstgjøring og kunnskap om den subjektive opplevelsen av å samtale om seksualitet, og hvordan en kan skape en god relasjon mellom klient og rådgiver. Jeg er nysgjerrig på hva som er avgjørende for suksess i relasjonen, hvilken betydning relasjonen har og rådgivers opplevelse av seg selv i møte med klienten. Problemstillingen til studien lyder som følgende: *«Hva opplever rådgiveren som betydningsfullt i relasjonen og i samtalen med klienten når det er snakk om seksualitet?»*

1.2 Teoretisk rammeverk

Utgangspunktet til denne studien befinner seg i en eksistensialistisk-humanistisk forståelse av verden. Denne tilnærmingen vektlegger spesielt relasjonen og forholdet mellom rådgiveren og klienten, og tradisjonen kommuniserer ut empati for sine klienter (Ivey, D'Andrea & Ivey, 2012). Tradisjonen fokuserer på at vi som mennesker alltid står i relasjon til hverandre, og fokuset ligger på at vi skal ha respekt for individuelle klienter og klientens forhold til andre (Ivey et al.).

Intensjonalitet ligger i hjertet av tilnærmingen, og handler om at vi som mennesker kan bevege oss fremover her i verden ved å bevisst handle *på* verden. Eksistensialistisk-humanistisk tradisjon tar utgangspunkt i menneskets evne til å handle *i* og *på* verden, og vår væren i verden ligger sentralt i tradisjonen (Ivey et al. 2012). Dette representerer en enorm tro på mennesket, og videre troen på mulighetene for personlig vekst og økt selvforståelse som kan bli trukket fra ens egne livs erfaringer (Ivey et al.).

Denne tradisjonen kan knyttes opp til problemstillingen til denne oppgaven, ved å se at mennesker alltid står i relasjon til hverandre, og at vi mennesker har en mulighet til å handle på verden, samtidig som den handler på oss. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i den eksistensialistiske-humanistiske forståelsen, fordi jeg ser at den kan ha en overføringsverdi til samtaler om seksualitet. Sentralt i møtet med klienten og i den eksistensialistiske-humanistiske tankegangen er det mellommenneskelige møtet, hva som skjer i dette møtet og hvordan en arbeider med seg selv i slike prosesser (Ivey, et al. 2012).

1.3 Begrepsavklaring

Jeg ser det som nødvendig å si noe om innholdet i noen begreper som vil bli mye brukt i denne oppgaven. Disse begrepene er relasjon, seksualitet, deltaker og rådgiver/klient.

Relasjon kommer fra det latinske ordet *relatio*, som betyr at vi er i et følelsesmessig forhold eller forbindelse til andre mennesker (Malt, 2009). I denne oppgaven blir begrepet *relasjon* brukt i beskrivelsen av forholdet mellom klient og rådgiver, og møtet dem i mellom.

Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer seksualitet som en integrert del av menneskets personlighet. Seksualitet er et aspekt ved det å være menneske som ikke kan skilles fra andre aspekt her i livet. I dette synet er seksualiteten noe langt mer enn samleie mellom kvinne og mann (Tønnesson, 2013). Synes på seksualiteten og menneskers seksuelle atferd har endret seg over tid, og det varierer mellom samfunn og kulturer. Det finnes ingen global norm for hva som er normal seksualitet (Tønnesson). Seksualitet i denne oppgaven blir sett på som et element ved mennesket som ikke kan skilles fra andre elementer i livet, og det følger definisjonen til Verdens helseorganisasjon, som sier at seksualiteten er noe mer enn samleie mellom kvinne og mann.

Deltaker blir i denne oppgaven brukt om de som har deltatt i studien min, og som har sortert utsagnene i sorteringsmatriser. I denne oppgaven brukes både deltaker og forskningsdeltaker som begrep.

Rådgiver/klient blir brukt konsekvent gjennom hele oppgaven. Rådgiver er en yrkes- og profesjonsutøver, som har til oppgave å hjelpe klienten. Rådgiver blir i denne oppgaven sett på som et paraplybegrep som favner ulike yrkesgrupper som snakker med sine klienter om seksualitet. Klienten er den som oppsøker rådgiveren for å motta en eller annen form for hjelp fra rådgiveren. I dette tilfellet er klienten en som oppsøker en rådgiver for å snakke om seksualitet.

1.4 Masteroppgavens struktur

Denne oppgaven er bygd opp i seks kapitler. I første kapittel gjør jeg rede for tema og formålet med studien. I kapittel 1 blir problemstillingen presentert. I tillegg til dette blir det presentert en begrepsavklaring. I kapittel 2 beskrives det teoretiske utgangspunktet for oppgaven og for forskningsdesignet. I kapittel 3 vektlegges metoden som er brukt i oppgaven. Først i dette kapitlet blir Q-metoden gjort rede for, før jeg trinnvis knytter metodens generelle fremgangsmåte opp mot min prosess med masteroppgaven. I det fjerde kapitlet i denne oppgaven viser jeg til mine resultater fra dataanalysen. Her legges også min egen tolkning av faktorløsningene frem. I kapittel 5 drøfter jeg de to faktorene i lys av teori. Her søker jeg å finne svar på min problemstilling før jeg i det sjette og siste kapitlet ser på hvordan prosessen har vært. I dette kapitlet vurderer jeg også min egen rolle som forsker.

2.0 Teoretisk forankring

Utgangspunktet til denne studien befinner seg i en eksistensialistisk-humanistisk forståelse av verden. Denne tradisjonen vektlegger spesielt relasjonen og forholdet mellom rådgiveren og klienten, i tillegg kommuniserer tradisjonen empati for sine klienter (Ivey et al., 2012). Tilnærmingen fokuserer på at en som menneske alltid står i relasjon til hverandre (Ivey et al.).

I dette kapittelet presenterer jeg det teoretiske rammeverket for studien min. Teoriene som blir presentert danner grunnlaget og forståelsen for hva studien inneholder og vektlegger. Senere i oppgaven blir teoriene drøftet. Teoriene er en del av rammeverket til forskningsdesignet som blir presentert mer omfattende i kapittel 3. Designet inneholder de 3 effektene person i relasjon, åpenhet og gestalt som er delt inn i nivåer (se tabell 1, s.17). Disse nivåene belyser ulike sider av effektene. Før jeg presenterer de ulike teoriene brukt i denne studien presenterer jeg kort rådgivning og seksualitet som begrep.

2.1 Rådgivning

Felles for all rådgivning er verktøyet som blir brukt; rådgiveren selv. Rådgiveren trenger faglig innsikt og bevissthet omkring egen kompetanse. I tillegg vektlegges kommunikative holdninger og ferdigheter i møtet med klienten. Rådgivning handler om å hjelpe andre mennesker som søker hjelp til å hjelpe seg selv (Lassen, 2002). Rådgiveren følger sin klient i prosessen, og dette krever kunnskap, gode holdninger og kommunikative ferdigheter. For å kunne gi klienten best mulig støtte kreves det at alt dette er passende til situasjonen (Lassen).

Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven definerer Verdens helseorganisasjon seksualitet som en integrert del av menneskets personlighet. I dette synet er seksualitet noe langt mer enn samleie mellom mann og kvinne (Tønnesson, 2013). Seksualitet er en sentral del av menneskets helse og behag (Almås & Benestad, 1997). I nordisk sammenheng har klinisk sexologi blitt en samlebetegnelse for psykologisk, medisinsk, psykiatrisk og annen helsefaglig behandling av seksuelle problemer (Almås & Benestad). Seksualitet er et område det ikke snakkes høyt om, samtidig som det er viktig for menneskets helse å åpne opp for at det er tillatt å snakke om det. Dette kan åpne opp for et nytt univers av viktig informasjon om menneskets levetilstand (Almås & Benestad). Å finne klientens motivasjon for å søke hjelp er sentralt for rådgiveren og på samme tid bør en møte klienten der han eller hun befinner seg (Almås & Benestad).

2.2 Person i relasjon

John Macmurray var en skotsk filosof som poengterte at det ikke finnes et *jeg* uten et *du*. Hans teori om person i relasjon betegner at et individ ikke er en person, med mindre det står i en relasjon til andre individer. Det å være menneske innebærer at en er i relasjon med andre mennesker (Macmurray, 1961/1999). Filosofen Martin Buber skriver også om viktigheten av relasjonen og forholdet mellom mennesker (Ivey et al., 2012). Buber hevder en må se på andre som mennesker, istedenfor å se på andre som objekt. Han snakker om et *I-Thou* forhold mellom mennesker, istedenfor *I-It* (Ivey et al.).

Relasjonsbegrepet kan deles inn i tre ulike deler: avhengighet, uavhengighet og gjensidig avhengighet (Macmurray, 1961/1999). Alle disse nivåene er nyttige, de er verdifulle i ulike sammenhenger (Kvalsund & Meyer, 2005). Relasjonsbegrepet og de tre ulike delene handler om ulike måter å forholde seg til andre mennesker på (Kvalsund, 1998).

2.2.1 Avhengig

Et eksempel på en avhengighetsrelasjon er spesielt i begynnelsen av rådgivningsrelasjonen. Relasjonen er i utgangspunktet asymmetrisk, hvor rådgiveren sitter på kunnskap som er fordelaktig for klienten. Det oppleves positivt å motta hjelp når klienten selv har behov for det. Avhengighetsrelasjoner er positive når klienten betrakter hjelpen som nødvendig, og når han eller hun samtidig opplever at hjelpen er ønsket fra sitt eget ståsted (Kvalsund, 2005). Hvis denne avhengighetsrelasjonen opprettholdes utover det som er nødvendig, kan denne relasjonen betraktes som negativ. Det vil for eksempel bli negativt om klienten fortsetter å motta hjelp, uten at det er nødvendig for personen (Kvalsund).

I avhengighetsrelasjoner er *den andre* i forgrunnen, mens *jeg-et* befinner seg i bakgrunnen. Dette kan kobles opp mot Gestalt-teori (Clarkson, 2013). I Gestalt-teori, som det står mer om senere i dette kapitlet brukes begrepene figur og grunn. Begrepene figur og grunn brukes om hva en som menneske velger å fokusere på. Når en setter *den andre* i forgrunnen havner en selv i bakgrunnen av hva en fokuserer på (Nelson-Jones, 2000). Oppsummert kan en si at *jeg-et* er avhengig av *den andre*, og at dette kommer til syne i blant annet valg og handlinger, hvor *jeg-et* handler ut fra andres ønsker eller det en tror er forventet.

2.2.2 Uavhengig

Uavhengighet handler om å få tak i sin egen selvstendighet (Kvalsund, 2005). I uavhengighetsrelasjoner, kan en på samme måte som i avhengighetsrelasjoner, se både

positive og negative relasjoner. Kvalsund skriver at dersom uavhengighetsrelasjonen er positiv kan anerkjennelsen få rom. Dette handler om at en går ut av avhengighetsrelasjonen, og at en kan gi slipp på *den andre*. Den positive uavhengighetsrelasjonen handler om at en fremmer og anerkjenner den andre, og at en klarer å glede seg på andres vegne (Kvalsund). I den positive uavhengigheten ser en på hverandre som likeverdige (Kvalsund, 1998). Dersom anerkjennelsen ikke er tilstede kan en kalle uavhengigheten negativ, og en kan føle for å løsrive seg og ta avstand fra relasjonen og nærværet til den andre (Kvalsund, 2005). Rådgivningssituasjonen kan også preges av uavhengighet. Når klienten får tilfredsstilt sitt behov for hjelp oppnås en symmetri i forholdet mellom de to. Som nevnt ovenfor kan rådgiver oppleve glede på vegne av klient, og glede for den selvstendigheten som er oppnådd hos klienten gjennom relasjonen med rådgiveren (Kvalsund).

I uavhengighetsrelasjoner trer *jeg-et* frem i forgrunnen og i figur, og *den andre* kommer i bakgrunn. Dette betyr at egne ønsker og intensjoner ligger til grunn for handling, og det er *jeg-et* som skaper, styrer og kontrollerer sin egen virkelighet. Kvalsund (1998) skriver at individet på denne måten er i kontakt med seg selv.

Selvinnsikt er en nødvendig forutsetning for dette, og dette er generelt et veldig viktig prinsipp for å hjelpe og forstå andre (Allgood & Kvalsund, 2005). I møtet med den andre er det avgjørende at en er klar over deg selv. *Know thyself* er av dypeste viktighet når det er snakk om å utvikle profesjonalitet til andre, og for å kunne forstå og se den andre (Allgood & Kvalsund).

2.2.3 Gjensidig

Kvalsund (2005:110) hevder at gjensidighet handler om å være gjensidig avhengig av hverandre for å utvikle uavhengighet og dermed også selvstendighet. En gjensidighetsrelasjon preges av at en har med seg bevisstheten om at en i ulike relasjoner kan påvirke hverandre til avhengighet, også når grunnlaget for gjensidighet og uavhengighet finnes (Kvalsund). I følge Macmurray (1961/1999) er gjensidighetsrelasjoner det som gjør oss hele, og det er dette som er den fullstendige form for forhold mellom mennesker. I rådgivningssituasjonen kan en si at rådgiver og klient utvikler seg i samspill med hverandre, og begge partene forstår hva den enkelte har behov for og sammen hjelper de hverandre (Kvalsund, 2005). Ser en slik på det kan en kanskje si at hjelperelasjonen mellom rådgiver og klient først er gjensidig når

hjelperen har overført kunnskap og klienten selv har blitt ekspert. Relasjonen blir i dette tilfellet symmetrisk og likeverdig, siden gjensidigheten i relasjonen gjelder for begge parter.

Oppsummert kan en si at de tre dimensjonene av relasjonsbegrepet er verdifulle i ulike sammenhenger, og at de alle handler om hvordan en forholder seg til andre mennesker (Kvalsund, 1998).

2.3 Åpenhet

«I have found it highly rewarding when I can accept another person» (Rogers, 1961:20). Det å skulle akseptere en person og hans eller hennes følelser og holdninger er ikke nødvendigvis en enkel sak, og det kan være utfordrende å møte en annen person med ulike holdninger og følelser enn dine egne (Rogers). Likevel er det viktig å være åpen for andres perspektiv, så vel som dine egne. Hvert individ har rett til sine egne erfaringer, og sin opplevelse av det. Hver person er sin egen øy på en virkelig måte, personen kan kun bygge bro til andre øyer om han eller hun først er villig til å være seg selv (Rogers).

2.3.1 Åpent

Rådgiveren må være åpen, og ved å være åpen betyr det at rådgiveren selv må være åpen om aspektene av seg selv som person (Allgood & Kvalsund, 2005). Om en er åpen mot seg selv er en også åpen mot andre. Det vil alltid finnes noe mer å se og oppdage, både ved en selv og andre, og det vil derfor kunne være avgjørende at en er åpen mot de erfaringene en opplever (Allgood & Kvalsund). Åpenhet kan både være vendt innover og utover, og grad av åpenhet kan ha en viktig påvirkning på kvaliteten i våre liv, siden dette påvirker relasjonen en har til seg selv og andre (Popovic, 2005).

I forholdet mellom klient og rådgiver vektlegger Rogers empati, kongruens og ubetinget positiv aktelse som avgjørende faktorer for en god relasjon (Thorne, 2003). I dette kapitlet ser jeg på disse aspektene av Rogers teori. Empati, kongruens og ubetinget positiv aktelse ser jeg på som relevante for åpenhet mellom rådgiver og klient, og nedenfor vil jeg beskrive disse. I tillegg til å belyse åpenhet gjennom disse tre aspektene vil også begrepene *being in the world* og *know thyself* beskrives. Den *personsentrerte perioden* i Carl Rogers' arbeid belyses også. Gjennom dette retter jeg oppmerksomheten mot åpenhet i relasjonen mellom klient og rådgiver.

Begrepet *being in the world* står som et fundament i det eksistensialistiske-humanistiske verdenssynet (Ivey et al., 2012). Dette begrepet forstår jeg som at vi samhandler og lever med andre mennesker i denne verden, vi handler på verden, og verden handler på oss. Carl Rogers er en sentral person innen den eksistensialistiske-humanistiske psykologien. Hans teorier støtter seg til et positivt menneskesyn, der mennesket er grunnleggende godt. Rogers' holdninger uttrykker tro på mennesket og dets muligheter (Ivey, et al.). Rådgivningstilnærmingen til Rogers skulle bidra til at en person skulle oppnå sitt største potensial og bli sin egen person (Nelson-Jones, 2000). Som avgjørende faktorer for en god relasjon mellom rådgiver og klient vektlegger Rogers empati, kongruens og ubetinget positiv aktelse (Thorne, 2003).

Å være i stand til å lytte til klienten på en måte som får klienten til å føle seg forstått er en empatisk væremåte (Allgood & Kvalsund, 2005). Når klienten føler seg forstått, kan også dette bidra til at klienten føler tilhørighet (Thorne, 2003). Rogers foreslår ulike handlinger og ferdigheter for å fremme en empatisk holdning. Respekt for individet, samt evnen til å lytte er viktig i møtet med klienten (Ivey, et al., 2012). Det å lytte kan ikke sies å være det samme som å høre. Rådgiveren har i oppgave å lytte med forståelse, for å kunne finne essensen i det som blir snakket om, og for å kunne gi respons det som kommuniseres av klienten (Rogers, 1980).

Know thyself er som nevnt tidligere et viktig konsept for å møte, forstå og hjelpe andre mennesker (Allgood & Kvalsund, 2005). *Know thyself* kan ses i sammenheng med kongruens. For å oppnå kongruens er en avhengig av å opprettholde et høyt nivå av selvbevissthet (Thorne, 2003). Med kongruens menes at rådgiveren er seg selv, og at han eller hun er ekte og i kontakt med sitt indre (Kvalsund, 1995). «I can be whatever i deeply am» (Rogers, 1961:51) kan beskrive hva som ligger i begrepet kongruens. For å kunne være kongruent må det finnes et samsvar mellom selve erfaringen, den tolkede erfaringen og uttrykket av erfaringen (Allgood & Kvalsund, 2005). Ved å lytte til seg selv, og være seg selv kan det bli enklere, både for rådgiver og klient å akseptere hvem de er (Rogers, 1961).

Innen Rogers arbeid blir perioden mellom 1961-1987 omtalt som den *personsentrerte perioden* (Ivey et al., 2012). Et kjennetegn ved denne perioden er økt personlig engasjement og mer fokus på det relasjonelle mellom klienten og rådgiveren (Ivey, et al.). Rådgiverens rolle blir mer aktiv enn tidligere, og selvavsløringer blir lagt til i denne perioden.

Selvavsløring (self-disclosure), handler om å dele av seg selv med andre. Dette kan være tanker, følelser og annen informasjon en ikke kan se på det ytre. Dette kan knyttes opp mot *know thyself* hvor det fremheves at det å kjenne seg selv befinner seg i kjernen av det å være menneske (Allgood & Kvalsund, 2005). I den *personsentrerte perioden* opprettholdt Rogers respekten for individet, og han var opptatt av at mennesket skulle finne sin egen retning – men alltid i relasjon til andre mennesker (Ivey, et al., 2012).

Positiv ubetinget aktelse innebærer omsorg for klienten, som ikke er dømmende eller forstyrret av evalueringen av tankene, følelsene eller oppførselen til klienten (Thorne, 2003). Denne positive ubetingede aktelsen er avgjørende for at individet skal føle aksept av seg selv. Gjennom dette vil tillit kunne oppstå, og det vil ha stor positiv innvirkning på klienten (Thorne). Vi lever hele tiden i relasjoner, og disse relasjonene kan ikke formes og virke uten tillit. Denne tilliten fører videre til en trygghet (Kvalsund & Meyer, 2005).

Oppsummert kan en si at det er viktig å ikke bare kjenne seg selv, men også å være kongruent for å etablere tillit til klienten, slik at hjelp kan komme ut av forholdet mellom rådgiver og klient (Allgood & Kvalsund, 2005). Allgood og Kvalsund hevder det er viktig for rådgiveren å kjenne seg selv for å utvikle en empatisk holdning til sine klienter. Dette kan bidra til at en som rådgiver har en åpen holdning, ikke bare til klienten en har foran seg, men også til seg selv, og det en kjenner på i seg selv. I denne oppgaven vil *Lukket* bli sett på som motsatsen til *Åpenhet* og det beskrives i neste del av dette kapitlet.

2.3.2 Lukket

Lukket vil i denne oppgaven beskrives som motpolen til *åpenhet*. Som nevnt tidligere i dette kapitlet er det ikke alltid like enkelt å ha en åpen holdning. Vår første reaksjon til andres uttalelser er gjerne en vurdering, heller enn forståelse av det som blir sagt (Rogers, 1961).

Når noen uttrykker en følelse, holdning eller en tro til oss, mennesker, er vår første reaksjon veldig ofte at en gjør en bedømmelse av det som blir uttrykt. Det som blir presentert for oss blir veldig automatisk og raskt en vurdering av det som blir sagt (Rogers, 1961). Det skjer veldig sjelden at en tillater seg å forstå hva denne meningen virkelig betyr for personen en har foran seg. Rogers hevder dette er fordi forståelse er risikofylt. Om en virkelig forstår en annen person, kan denne forståelsen gjøre at en selv endrer seg, og alle frykter endring. Dette betyr

at det ikke er en lett ting å tillate seg å forstå et annet individ, komplett og med en empatisk holdning, nettopp fordi en er redd for at dette kan endre oss selv (Rogers).

Oppsummert kan en kanskje si at om klienten oppdager at rådgiveren ikke er genuint interessert i hans eller hennes problemer, vil det ikke finnes tillit i forholdet de imellom, og det blir vanskeligere at hjelp skal komme ut av forholdet (Allgood & Kvalsund, 2005). Ens egne personlige erfaring er av størst autoritet, og ingen andre kan ta forrang over personens egne, direkte erfaring (Rogers, 1961). Jo mer aksept, forståelse og åpenhet rådgiveren kjenner overfor individet, jo mer vil rådgiveren og klient sammen skape en relasjon. Det å bli forstått kan ha en veldig positiv verdi for klienten (Rogers). Det vil kunne være avgjørende at en er åpen mot de erfaringene en gjør seg, og at en kan være seg selv i møtet med andre.

2.4 Gestalt

Som nevnt tidligere fokuserer Gestalt-tradisjonen på forholdet mellom figur og grunn (Clarkson, 2013). For de aller fleste er det som kommer frem i figur det mest meningsfulle for personen. Når dette kommer frem i figur blir det andre plassert i bakgrunnen. Den terapeutiske relasjonen i Gestalt-tradisjonen handler om at det er to likeverdige mennesker som møtes, og som risikerer seg selv i dialogen med den andre (Clarkson). Dette kan ses i sammenheng med Bubers, *I-Thou* (Buber, 1923/1992). En hjørnestein når en snakker om den terapeutiske relasjonen i Gestalt-tilnærmingen er å fange helheten hos klienten (Clarkson, 2013). Rådgiveren bruker seg selv aktivt, og det er ikke et sett med teknikker, men heller en måte å være på. Gestalt-tradisjonen er basert på at hver person er ansvarlig for sine egne erfaringer og opplevelser her i livet, og at en selv skal gi mening til ens væren (Clarkson). I denne tradisjonen finnes et fokus på menneskets subjektive mening, og menneskets egne tolkning av denne. Som Carl Rogers har tilnærmingen en stor tro på mennesker, og det er fokus på *awareness* i et her og nå perspektiv (Clarkson).

Som rådgiver har en ikke nødvendigvis et ønske om å endre det som er, men å møte klienten i hans eller hennes verden og forstå deres eksistens der og da. Tanken er at dette i seg selv kan føre til utvikling hos klienten (Hycner & Jacobs, 1995).

Kontakt er et sentralt begrep i Gestalt-tilnærmingen, og det handler om at en møter seg selv og det en er i kontakt med, enten om det er andre mennesker eller miljøet en er en del av (Brown, 1996). Kontakt er nødvendig for liv, og uten denne kontakten er det heller ikke mulig

med oppmerksomhet, energi, eller dialog (Brown). Kontakten i Gestalt-sammenheng resulterer i endring. Når en møter hvert øyeblikk med en holdning om aksept og total involvering i det som kan skje, da kan komplett kontakt skje (Brown). Nedenfor presenterer jeg tanker, kropp og følelse for å møte hele mennesket som kommer til rådgivning.

2.4.1 Tanker

Det kan være lett å tenke i stedet for å føle (Clarkson, 2013). Det blir sett på som viktig å integrere tanker, følelser og kropp. Dette for at en skal få en helhetlig tilnærming, og se at disse tre aspektene henger nøye sammen. Hvert menneske i Gestalt-tilnærmingen blir betraktet som et unikt samspill mellom kropp og sinn (Clarkson).

Noen ganger trenger tankene tid til å gro. Tankene våre er en del av vår indre monolog med oss selv, og dette handler om hva og hvordan en snakker med seg selv (Nelson-Jones, 2000). De automatiske tankene våre raser av sted i stor fart, og dette er tanker en nesten ikke legger merke til. For å bli mer bevisst på disse tankene kan en stoppe opp og fokusere ens oppmerksomhet mot disse tankene for å gripe fatt i hva disse tankene egentlig handler om, og hva de prøver å fortelle oss (Nelson-Jones).

2.4.2 Kropp/følelser

Innen Gestalt-tilnærmingen sies det at våre emosjonelle minner lagres i kroppen vår, og dette er grunnen til at kropp og følelser her snakkes om som én kategori (Nelson-Jones, 2000). Følelser er senteret til vår *being in the world*, og våre følelser og vår kropp kan bli sett på som hovedruten til psykologisk integrasjon og frigjøring av energi (Nelson-Jones). Dette kan kobles opp mot Rogers og den eksistensialistiske-humanistiske tradisjonen som også Gestalt-tradisjonen befinner seg innenfor. Gestalt-tilnærmingen søker en sammensmelting av kropp og følelser. Hva ville en kropp vært uten et hode? Og hva ville et hode vært uten en kropp? (Ginger, 2007).

Gestalt-tilnærmingen er som nevnt tidligere en holistisk tradisjon, og dette innebærer at den tar hele mennesket i betraktning, ikke bare stemme, ord eller handling (Ginger, 2007). Innenfor Gestalt er det viktig at klienten selv kan kjenne på den kroppslige og følelsesmessige erfaringen han eller hun har i møtet med rådgiveren. Det er viktig med det følelsesmessige, så vel som det kroppslige (Ginger). Det er ikke bare et spørsmål om å snakke om kroppen, men å snakke med kroppen og gjennom sin egen kropp, akkurat på samme måte som en snakker fra hjerte til hjerte (Ginger). Denne type rådgivning krever tillit mellom rådgiver og klient.

Oppsummert kan en si at Gestalt-tilnærmingen oppfordrer klienten til å være oppmerksom på hva som skjer både med følelser, kropp og tanke i et her og nå perspektiv. Dette kan være nyttig for klienten der og da, men dette er også noe han eller hun kan bruke senere for å komme i bedre kontakt med seg selv (Ginger, 2007).

3.0 Metodisk tilnærming

Hva rådgiveren opplever som betydningsfullt i relasjonen og i samtalen med klienten når det er snakk om seksualitet er subjektive opplevelser, og det vil oppleves ulikt fra person til person. Intensjonen med denne studien er å skape bevisstgjøring, innsikt og forståelse om den subjektive opplevelsen av relasjonen mellom klient og rådgiver når det er snakk om seksualitet, og hva som kreves for å skape en god relasjonen dem imellom. Q-metoden ble dermed et naturlig valg. Gjennom Q-metoden får forskeren mulighet til systematisk å forske på den enkeltes subjektivitet, og en får muligheten til å identifisere og sammenligne ulike opplevelser innad i det fenomenet som studeres.

3.1 Hva er Q-metode

Q-metoden ble utviklet og introdusert i 1935 av William Stephenson (Thorsen & Allgood, 2010:15). Stephenson utviklet metoden, der hovedfokuset var å studere menneskers tanker, holdninger, verdier, forståelse og erfaringer (Stephenson, 1953 i Thorsen & Allgood, 2010). I Q-metoden står subjektivitet sentralt. Subjektivitet er den delen som er opplevd som personens egen erfaring, og med subjektivitet menes at en ser ting fra sitt ståsted (Thorsen & Allgood, 2010). Abduksjon er også et sentralt begrep i Q-metoden, og med dette menes å oppdage noe nytt gjennom datafortolkningen (Thorsen & Allgood, 2010:41). Forskerens interesse i Q-metoden er å identifisere, tolke og forstå hvilke syn som eksisterer, og avdekke og forstå den enkeltes subjektive erfaring av et gitt tema (Thorsen & Allgood). Oppsummert kan en si at Q-metoden består av et bestemt sett med statistiske prinsipp som gjør det mulig for oss som forskere å utforske subjektiviteten til mennesket på en systematisk måte (McKeown & Thomas, 1988).

3.2 Min forskningsprosess

Jeg vil nå presentere de ulike stegene i Q-metoden, hvor jeg knytter min egen forskningsprosess opp mot disse stegene for å vise hvordan jeg har gjennomført studien.

3.2.1 Kommunikasjonsunivers

Concourse oversettes til kommunikasjonsunivers på norsk og omtales som flyten av kommunikasjon rundt et gitt tema (van Exel & de Graaf, 2005). I kommunikasjonsuniverset har en et ønske om å fange ulike perspektiv og synsvinkler rundt det temaet en vil studere (Thorsen & Allgood, 2010). En kan finne kommunikasjonsuniverset ved å intervjuer mennesker, se på hva som er gjeldende i media, lese bøker og aviser, observere og høre på hva andre mennesker rundt oss sier (van Exel & de Graaf, 2005). Det innsamlede materialet

til kommunikasjonsuniverset skal representere gjeldende meninger og argumenter rundt temaet som skal studeres (van Exel & de Graaf).

I arbeidet med kommunikasjonsuniverset til denne studien har jeg tatt utgangspunkt i litteratur rundt temaet. Samtidig har jeg som forsker fått større innsikt ved å snakke med mennesker om hva som kunne vært avgjørende fra en rådgiver om de selv skulle oppsøkt en. Mine egne tanker, meninger og refleksjoner har fått plass i kommunikasjonsuniverset, og en kan dermed si at undersøkelsen kan være farget av forskerens subjektivitet. På grunn av dette har refleksjon hos meg som forsker spilt en viktig rolle. Det er faglitteratur og disse samtalen som har fått størst plass for å fange de subjektive meningen som eksisterer i kommunikasjonsuniverset. Når jeg begynte å høre igjen det samme når jeg snakket med ulike mennesker valgte jeg å si meg fornøyd med mitt kommunikasjonsunivers. Dette betyr ikke at mitt kommunikasjonsunivers er fullstendig representativt, men etter hvert i prosessen følte jeg meg trygg på at det ville være representativt nok.

3.2.2 Forskningsdesign og Q-utvalg

I Q-metoden brukes begrepet Q-utvalg om de elementene som skal sorteres, som i denne studien er utsagn. Det som er viktig her er å komme frem til varierende utsagn som på bredest og best mulig måte kan representere kommunikasjonsuniverset. Det finnes mange ulike måter å kommunisere rundt et tema på, og på grunn av dette vil aldri Q-utvalget bli hundre prosent representativt. Derfor blir det viktig at forskeren balanserer utsagnene som lages, slik at enkelte deler av kommunikasjonsuniverset verken utelates eller favoriseres (Kvalsund, 2005; Thorsen & Allgood, 2010; Watts & Stenner, 2012). Det finnes ulike måter å komme frem til utsagnene på, men et design som ofte blir brukt for å gjøre prosessen mer strukturert er Fishers balanserte blokkdesign (Fisher's balanced block design) (Thorsen & Allgood, 2010; Watts & Stenner, 2012). Faren for at en har utelukket ulike oppfatninger som finnes i kommunikasjonsuniverset vil alltid være til stede i Q-metoden, og for å forsøke å minske denne faren har jeg valgt Fishers balansert blokkdesign (Thorsen & Allgood, 2010). Et balansert blokkdesign er bygget opp av effekter, nivå og celler.

Jeg bruker et teoretiske design, hvor effektene og nivåene representerer de elementene jeg har valgt å fokusere på i denne studien. Effekten *person i relasjon* inneholder nivåene *avhengig*, *uavhengig* og *gjensidig avhengig*, og speiler hvilken relasjon rådgiveren har til klienten. Effekten *åpenhet* inneholder *lukket* og *åpent*, og dette handler om rådgivningssituasjonen er

preget av åpenhet eller ikke. Den siste effekten, *gestalt*, inneholder *tanker og følelser/kropp*, og dette er blitt inkludert for å se om rådgiveren spiller kun på tanker, eller om også kropp og følelser involveres. Kropp og følelser er slått sammen i dette designet fordi gestalt-tilnærmingen søker en sammensmelting av kropp og følelser, og jeg har derfor valgt å slå disse sammen som ett nivå i dette designet (Ginger, 2007). De teoretiske delene er beskrevet dypere i kapittel 2. Designet i denne studien ses nedenfor i tabell 1.

Tabell 1: Fishers balanserte blokkdesign

Effekt:	Nivå:		Celler:	
Person i relasjon	Avhengig (a)	Uavhengig (b)	Gjensidig (c)	3
Åpenhet	Lukket (d)	Åpent (e)		2
Gestalt	Tanker (f)	Følelser/kropp (g)		2

I dette designet finnes det til sammen 12 (3x2x2) cellekombinasjoner. Disse cellekombinasjonene er adf, adg, aef, aeg, bdf, bdg, bef, beg, cdf, cdg, cef, ceg. Jeg har utarbeidet 48 utsagn totalt. Dette betyr at cellene repliseres fire ganger, og utsagnene blir ladet både positivt og negativt. Grunnen til at utsagnene er ladet både positivt og negativt er for å få best mulig balanse i designet, og for å kunne gi et så nøytralt bilde av kommunikasjonsuniverset som mulig (van Exel & de Graaf, 2005). De fire setningene jeg har laget per cellekombinasjon inneholder noe av det samme innholdet, men jeg har forsøkt å variere utsagnene i innhold og oppbygging for å få frem ulike nyanser. Utsagnene ble laget åpne, så det skulle være mulig at de representerte subjektiv mening (Thorsen & Allgood, 2010). I utarbeidelsen av utsagn er det viktig at en ikke farger utsagnene med egne forventninger, men at en får tak i det som *er* (Watts & Stenner, 2012).

De 48 utsagnene jeg brukte i min studie ble nummerert tilfeldig, slik at deltakerne ikke hadde muligheten til å oppdage mønstre i utsagnene, som igjen kunne påvirket deres sortering (Kvalsund & Allgood, 2010).

I forkant av Q-sorteringen har det blitt gjennomført tre pilotsorteringer. En pilotsortering er en undersøkelse som blir gjort i forkant av selve Q-sorteringen, og denne pilotsorteringen spiller

en viktig rolle i kvalitetssikringen av Q-utvalget (van Exel & de Graaf, 2005). Gjennom denne pilotsorteringen fikk jeg som forsker en mulighet til å sjekke om Q-utvalget mitt var balansert, og samtidig se om det var lett forståelig for de som skulle sortere. De som pilotsorterte i denne undersøkelsen hadde ulik opplevelse av hvor godt de kjente seg igjen i studiens intensjon, som er å se på hva rådgiveren opplever som betydningsfullt i samtalen med klienten når det er snakk om seksualitet. Etter pilotsorteringen gjorde jeg noen små endringer. Disse endringene gikk først og fremst på ordformuleringer. Teksten i noen av utsagnene ble oppfattet som sterkere ladet, enten positivt og negativt. Jeg endret dette ved å bruke mer nøytrale ord.

3.2.3 Forskningsdeltakere (P-utvalg)

P-utvalget er de som deltar i studien og som skal sortere utsagnene. Det er viktig at deltakerne i studien representerer kulturen i kommunikasjonsuniverset, slik at de har mulighet til å være med å belyse perspektiver innad i kommunikasjonsuniverset (Thorsen & Allgood, 2010). Antall deltakere må være tilstrekkelig for at en som forsker skal ha en mulighet til å kunne si noe om fenomenet som studeres (Watts & Stenner, 2012). Det er en tommelfingerregel at det ikke skal være flere deltakere enn antall utsagn (Thorsen & Allgood, 2010). I Q-metoden skiller det mellom ekstensive og intensive studier (McKeown & Thomas, 1998). Ved intensivt utvalg sorterer én eller få personer flere ganger, ut fra ulike sorteringsbetingelser. Ved ekstensivt utvalg er hensikten å avdekke bredden av variasjon i forhold til et bestemt tema, og det vil være flere deltakere enn ved intensivt utvalg (McKeown & Thomas). Denne studien er ekstensiv og de som deltar har sortert én gang.

Det er totalt 13 deltakere i denne studien fra hele landet. Deltakerne i denne studien er mennesker som har samtaler med sine klienter om seksualitet. Deltakerne er ikke bare sexologer, jeg har også valgt å inkludere psykologer, parterapeuter, helsesøster og flere andre yrker hvor de snakker om seksualitet. Menneskene i de ulike yrkene står overfor ulike problemstillinger med sine klienter, og dette tenker jeg at kan bidra med interessante perspektiver til min studie. Kvaliteter ved relasjonen kan variere fra yrke til yrke, og dette vil også bidra til å få en større bredde i min studie. Utvalget av forskningsdeltakere ser jeg på som strategisk og hensiktsmessig, siden de er typiske i forhold til temaet som skal studeres (Thagaard, 2006). Alle deltakerne er medlemmer av NFKS, Nordisk forening for klinisk sexologi, og er registrert med e-postadresse i medlemsregisteret. Det ble sendt ut forespørsel via e-post om deltakelsen i undersøkelsen. I forespørselen til deltakerne fremgikk det at

formålet med studien var å undersøke hvordan rådgiverne opplever å tilrettelegge samtaler om seksualitet, og hva som oppleves som betydningsfullt i møtet med klienten. Det ble opplyst om at undersøkelsen var helt anonym, at det ville ta omtrent 45 minutter å delta, og at undersøkelsen ville ende ut i min masteroppgave.

3.2.4 Gjennomføring av Q-sortering

Deltakerne i studien sorterer de 48 utsagnene ut i fra hva de er mest enig og uenig i ut fra en introduksjonsbetingelse. Introduksjonsbetingelsen gir en fokusert retning til hvordan utsagnene skal sorteres (Thorsen & Allgood, 2010). I denne studien er instruksjonsbetingelsen som følgende: *I denne undersøkelsen har jeg et ønske om at du som rådgiver ser deg selv i dette lyset når du sorterer, og betrakter utsagnene som en del av denne settingen. Det er viktig at du er så ærlig som mulig i sorteringen, da det er din subjektive opplevelse og erfaring som er viktig for denne undersøkelsen. Det finnes ingen fasit til undersøkelsen, og det finnes heller ikke noe som er mer riktig å svare enn noe annet. Hensikten med denne studien er å skape innsikt, bevisstgjøring og kunnskap om den subjektive opplevelsen av å samtale om seksualitet, og hva som kreves for å skape en god relasjon mellom klient og rådgiver.* Instruksjonsbetingelsen står i sammenheng med problemstillingen, og vil også derfor kunne bidra til at problemstillingen blir besvart. Formålet med en slik instruksjonsbetingelse er å lede oppmerksomheten til deltakerne mot det som står i fokus i studien (Thorsen & Allgood). Datainnsamlingen fant sted i mars, 2015.

Q-sorteringen representerer en persons subjektive syn på temaet som undersøkes; i denne studien handler det om hva en som rådgiver opplever som betydningsfullt i samtaler om seksualitet (Thorsen & Allgood, 2010). Det er personens egne tolkninger og meninger som utgjør grunnlaget for rangeringen av utsagnene (Brown, 1980).

Som nevnt tidligere er alle utsagnene i denne studien randomisert gjennom at de har fått et tilfeldig nummer. Se vedlegg 1 for fullstendig oversikt over alle utsagnene. Matrisen utsagnene sorteres inn i har en tvunget kvasinormal fordeling, noe som betyr at matrisen har færre felt på ytterpunktene enn i midten (Thorsen & Allgood, 2010). Se vedlegg 5 for sorteringsmatrise. Deltakerne må velge og rangere hvor de ulike utsagnene skal plasseres i matrisen. Ytterpunktene av matrisen viser hva som har mest betydning for deltakeren, enten i positiv eller negativ forstand. Utsagnene som plasseres i midten av matrisen fremstår som

nøytrale for deltakeren, eller at deltakeren ikke har noe spesielt forhold til utsagnene som plasseres her.

Tanken bak en slik Q-sortering er at en kun har et sterkt forhold til noen av utsagnene, flertallet av utsagnene befinner seg på midten av matrisen. Gjennom Q-sorteringen legges det opp til at deltakerne skal få muligheten til å få uttrykt både det de har et sterkt forhold til, og også det de har et nøytralt forhold til (Kvalsund & Allgood, 2010; Watts & Stenner, 2012). Dette kan også bidra til at en får skilt deltakerne fra hverandre, og at en gjennom dette får presentert ulike syn som finnes hos deltakerne.

Etter at deltakerne har sortert ferdig skrives nummeret på utsagnet inn i matrisen. Hvor utsagnene er plassert i matrisen vil variere fra person til person. De ferdig utfylte matrisene representerer ulike subjektive syn, og gjenspeiler et helhetlig bilde av deltakerens subjektive oppfatning rundt et gitt tema. Plassering av utsagn i ytterkantene av matrisen, viser til hvilke meninger, holdninger, oppfatninger og tolkninger som står sterkt hos deltakeren, samtidig som det er plasseringene i ytterkant som er psykologisk signifikante. Dette betyr at det er disse utsagnene som har følelsesmessig betydning for individet (Brown, 1993). Alle deltakernes sorteringer danner grunnlaget for faktoranalysen (Kvalsund & Allgood, 2010).

Det er personens egne meninger og tolkninger som utgjør rangeringen av utsagnene (Brown, 1980). Et premiss ved bruk av Q-metoden er at subjektiviteten er kommuniserbar, og denne subjektiviteten kan uttrykkes og måles gjennom en Q-sortering. Som nevnt tidligere er subjektivitet et sentralt prinsipp i Q-metoden, og gjennom Q-sorteringen gjøres subjektiviteten operant gjennom at deltakerne gir mening til hvert utsagn og dermed rangerer og plasserer utsagnene inn i en sorteringsmatrise basert på deltakernes subjektive opplevelse/mening, og gjennom dette gir de altså mening til hvert utsagn (Thorsen & Allgood, 2010; Stephenson, 1953).

Alle deltakerne som deltok i denne studien fikk tilsendt sorteringen på e-post. Samtalene jeg hadde med disse foregikk skriftlig. Den skriftlige kontakten jeg hadde med deltakerne opplevde jeg som interessant og viktig for mitt videre arbeid med studien. Alle deltakerne ble i tillegg til sorteringen bedt om å si litt om hvordan sorteringen opplevdes for de. Dette var veldig viktig for mitt videre arbeid med studien. Gjennom denne direkte tilbakemeldingen fra

deltakerne ble jeg bevisst på hva de tenkte underveis og i etterkant av sorteringen. Noen av elementene er med i diskusjonsdelen senere i oppgaven.

3.2.5 Faktoranalyse

Ved å korrelere mennesker gir *Q-faktoranalyse* informasjon om likheter og forskjeller i synspunkt (van Exel & de Graaf, 2005). Faktorene en får av Q-analysen representerer kluster av subjektivitet, og plasserer mennesker med like synspunkt om det samme temaet i samme faktor (van Exel & de Graaf). Når ulike personer sorterer utvalget på samme måte korrelerer de høyt med hverandre (Thorsen & Allgood, 2010). De personene som havner i samme faktor representerer et faktorsyn (Thorsen & Allgood). Når en har fått frem ulike faktorer gjennom Q-programmet kan det være nyttig å ta for seg én og én faktor, for å finne utsagn og tendenser i den ene faktoren. Gjennom å se på utsagnene de ulike faktorene plasserer på mest enig og mest uenig kan en få en god idé om hva denne faktoren vektlegger og ikke (Thorsen & Allgood). Ved å se på hva de ulike faktorene vektlegger og ikke kan en gå videre til å beskrive faktoren ved å bruke utsagn og subjektivitet som spesielt trer frem i de ulike faktorene. Det kan også være interessant å se på hva de ulike faktorene plasserer på nøytralt. Etter en har sett på hva som er fremtredende i de ulike faktorene, kan en se på hva som skiller faktorene fra hverandre. Gjennom analyse av hver enkelt faktor og å se faktorene i forhold til hverandre kan dette gi informasjon om hvilke faktorer som ligner på hverandre, og hvilke faktorer som skiller seg fra hverandre (Thorsen & Allgood).

Analysen har blitt gjort gjennom programmet PQMethod, versjon 2.35. Når jeg fikk tilbake sorteringsmatrisene fra mine deltakere registrerte jeg deres sorteringer i dataprogrammet PQMethod. Gjennom en faktorrotasjon ble en to-faktor-løsning valgt. Faktorrotasjonen fordelte de 13 sorteringene på begge faktorene. Ni personer på faktor 1 og fire personer på faktor 2 (Se vedlegg 7). Den forklarte variansen i denne to-faktor-løsningen fanger opp $43\% + 25\% = 68\%$ av mulig mening. Dette betyr at det er 32% av meningen som finnes som ikke har blitt fanget opp gjennom disse to faktorene.

3.2.6 Faktortolkning

Forskerens genuine interesse for å forstå faktorene bør være i forgrunnen gjennom hele tolkningsprosessen (Thorsen & Allgood, 2010). Gjennom tolkningen av faktorene er forskeren interessert i å se hvilke syn og perspektiver hver faktor inneholder (Watts & Stenner, 2012). Forskeren bør ta utgangspunkt i en helhetlig forståelse av faktorene, og bør

derfor ikke se på hver enkelt sortering, men se på gjennomsnittsskårene til de ulike faktorene. Se vedlegg 9 for disse gjennomsnittsmønstrene.

Hvordan denne tolkningen skal gjennomføres er det ingen fasitsvar på, men det er viktig at forskeren har en bevissthet rundt sin egen rolle i denne prosessen (Watts & Stenner, 2012). Gjennom hele tolkningsprosessen kan det være avgjørende for forskeren å være klar over og ha en bevissthet omkring hva han eller hun selv har med inn i tolkningen, og hva faktorene egentlig forteller deg som forsker.

Under arbeidet med tolkningen av faktorene brukte jeg utvalgte tabeller fra rapporten av faktoranalysen som hjelpemiddel. Jeg begynte med å få en oversikt over hvem som korrelerte på hver faktor (Se vedlegg 7). Videre brukte jeg gjennomsnittssorteringen til hver faktor (Se vedlegg 9). Gjennomsnittssorteringen til hver faktor ble til ved at jeg forstørret hver sortering og limte på utsagnene i full tekst. Dette gjorde jeg for å få et overordnet bilde av hver faktor. Dette var til stor hjelp, da jeg følte at jeg fikk et tydeligere bilde av hver faktor gjennom dette arbeidet. Videre brukte jeg tabellene med *consensus statements* (vedlegg 10) og *distinguishing statements* (Vedlegg 11) for å se på likhetene og forskjellene mellom faktorene. Tabellene og figurene fra rapporten var til stor hjelp for meg for å kunne danne meg et helhetlig inntrykk av forskningen.

3.2.7 Postsamtale

I etterkant av sorteringen hos deltakerne kan det være fint med en postsamtale (member check). Brown (1980) skriver at dette er en mulighet for forskeren til å forstå de ulike faktorene. Gjennom denne samtalen kan forskeren finne ut om det var noe som var uklart for deltakerne, og forsøke å utforske meningen bak utsagnene i de ulike faktorene (Watts & Stenner, 2012). Samtalen med noen av deltakerne vil kunne gi deg som forsker en større forståelse for temaet, og en dypere innsikt, noe som igjen kan bidra til at tolkningen av faktorene enklere. Dette vil også kunne bidra til at kvaliteten på prosessen og resultatet ditt blir høyere (Watts & Stenner). Denne postsamtalen bør tas med den som skårer høyest på faktorene i din faktorløsning (van Exel & de Graaf, 2005).

I min studie snakket jeg med en person fra hver faktor for å sjekke ut mine tolkninger. Lilje og Victoria var representanter for den operante subjektiviteten som ligger i faktoren. I postsamtalen fokuserte vi på utsagn plassert på +/- 5, 4, 3 og 0, konsensus utsagn og diskriminerende utsagn. Samtalene med Lilje og Victoria gjorde at jeg som forsker kunne føle

meg tryggere på de tolkningene jeg hadde gjort, i tillegg til at de kunne gi meg ny informasjon ved faktorene som jeg tidligere ikke hadde sett.

3.3 Kvaliteten ved studien

For å oppnå kvalitet i forskningen er det viktig å etterstrebe noen viktige forskningskvaliteter. På bakgrunn av dette vil jeg nå presentere og forklare begrepene validitet og reliabilitet, før jeg vil komme men noen etiske betraktninger. Generaliserbarhet vil ikke bli inkludert i denne delen. Grunnen til at generaliserbarhet ikke vil bli inkludert er fordi statistisk generaliserbarhet ikke er et mål ved bruk av Q-metoden, i Q-metoden har en et ønske om å finne eksisterende synspunkt og holdninger (Thorsen & Allgood, 2010). Generalisering i Q-metoden kan skje på bakgrunn av faktorer eller synspunkt en finner, tilbake til det aktuelle kommunikasjonsuniverset (Watts & Stenner, 2012).

3.3.1 Validitet

Validitet refererer til gyldigheten ved studien, og sikter til om studien avdekker den virkeligheten en ønsker å undersøke (Ringdal, 2013). Når det kommer til Q-metoden og validitet er det viktig at forskeren har et kritisk syn på sine tolkninger av faktorene, og at en her er oppmerksom på hva en selv som forsker har tatt med inn (Kvale & Brinkmann, 2009). Utsagnene skal representere kommunikasjonsuniverset, og utsagnene skal fremstå som helhetlige (Stephenson, 1953). Feilkilden i Q-metoden blir å ha oversett viktige perspektiv, og en kan ha laget utsagn som ikke dekker alle perspektivene til kommunikasjonsuniverset. Dette gir en redusert mulighet til deltakerne til å gi sitt subjektive bilde av sine meninger, følelser, erfaringer og opplevelser (Ringdal, 2013).

Jeg fikk flere tilbakemeldinger fra deltakerne om at utsagnene var treffende, noe som kan tyde på at deltakerne kjente seg igjen i utsagnene og kunne relatere seg til tematikken i de. Jeg ble også oppmerksom på at noen av deltakerne syntes det var krevende å plassere utsagnene, og dette kan tyde på en opplevelse av at utsagnene ikke er utfyllende nok. At det i ettertid ble utført postsamtaler for å avkrefte og å stadfeste tolkningen min, styrker validiteten i min studie.

3.3.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om påliteligheten til studien, og sier noe om sannsynligheten for at en hadde fått samme resultat med tilsvarende forskning (Ringdal, 2013). I Q-metoden handler

reliabilitet om at en med den samme instruksjonen hadde fått det samme resultatet om en hadde gjentatt sorteringen (Ringdal). Personens helhetlig subjektive syn lar seg ikke så lett forandre i forhold til et tema som tilhører samme kommunikasjonsunivers. Brown (1980) har gjennomført replikasjonsstudier av Q-sorteringer som har vist at gjennomsnittlig 80% av sorteringene gjentas. Dette betyr at om en person sorterer for andre gang, ut fra samme instruksjonsbetingelse, vil dette korrelere 0.80 med den første sorteringen, og en vil som forsker kunne se på dette som 80% pålitelig (Brown). Siden sorteringene i denne studien kun ble gjennomført én gang, må en stole på sannsynligheten for resultatene og reliabiliteten. Tabell 2 viser reliabiliteten for denne studiens to faktorer. Faktor 1 fikk en reliabilitet på 0.973 og faktor 2 fikk en reliabilitet på 0.941.

Tabell 2: Reliabilitet

Faktorer:	1	2
Antall definerende variabler	9	4
Gjennomsnittlig reliabilitetskoeffisient	0.800	0.800
Kompositt-reliabilitet	0.973	0.941
Faktorscorenes standardfeil	0.164	0.243

3.3.3 Etske betraktninger

Som forsker er en ansvarlig for Q-utvalget, og selv om involveringen ikke er synlig er en involvert i egen forskning (Thorsen & Allgood, 2010:42). Dette betyr at en som forsker må være klar over at egen personverden kan påvirke resultatene, og at selv om en er forsker blir vår subjektivitet også gjeldende (Thorsen & Allgood). Det blir her vesentlig at forskeren forklarer *sin rolle* som forsker så mye som mulig og klarer å se hvor og hvordan deres subjektivitet spiller inn på prosessen (Thorsen & Allgood). I Q-metoden er det spesielt tre områder en påvirker som forsker, og dette er i utarbeidelsen av utsagn, kommunikasjonsunivers og tolkning av faktorer (van Exel & de Graaf, 2005). Det er viktig å være klar over at en som forsker kan påvirke studien, og det kan være veldig nyttig å utvikle en bevissthet og en oppmerksomhet rundt seg selv, i forhold til hvem en er som forsker, hva en tar med seg inn, og hvilke briller en har på seg. Forskerens briller inn i studien kan være

påvirket av interesse og engasjement, erfaringer, kultur, tradisjoner og utdanning (Ringdal, 2013).

I lys av dette ser jeg det som viktig at jeg situerer meg selv som forsker. Situering beskriver det å gi seg selv til kjenne; hvem er jeg og hvordan har mine erfaringer og min bakgrunn påvirket meg til å ta de valgene og perspektivene jeg har tatt i arbeidet med min masteroppgave. Dette synliggjør at vi alle nærmer oss temaer med ulike blikk (Sandmo, 1999). Min subjektivitet møtes i interaksjon med objektiviteten som her er representert gjennom bruken av eksperimentelt design og Q-utvalget. Designet i min masteroppgave er med på at min subjektivitet ikke blir for styrende i forskningen. Pilotsortering og postsamtale har også bidratt til at jeg som forsker har fått innspill fra andre. Gjennom kontakt med meg selv og en oppmerksomhet på hva som skjer i meg selv og rundt meg har jeg selv blitt mer bevisst på egen påvirkning i forskningen (Brown, 1996).

4.0 Presentasjon og tolkning av faktorene

Etter at sorteringene var plottet inn i programmet PQMethod, versjon 2.35 ble en to-faktor-løsning valgt. Ni av de 13 deltakerne, definerte faktor 1. Faktor 2 defineres av fire deltakere. Tabell 3 nedenfor viser hvilke deltakere som tilhører de ulike faktorene, markert med X. Tabellen viser korrelasjonen mellom hver Q-sortering og faktoren.

Tabell 3: Oversikt over ladninger i faktor 1 og faktor 2.

Nr	Q-sorterer	Faktor 1	Faktor 2
1	Ea	0.5075	0.6687 X
2	Victoria	0.0793	0.8425 X
3	Conrad	0.7509 X	0.3939
4	Caroline	0.3210	0.7393 X
5	Victor	0.8193 X	0.2622
6	Luna	0.7052 X	0.4299
7	Ludvik	0.3181	0.6115 X
8	Leonora	0.7404 X	0.4998
9	Oscar	0.7966 X	0.2871
10	Lucas	0.5479 X	0.4765
11	Olivia	0.7938 X	0.2368
12	Kamilla	0.7343 X	0.4363
13	Lilje	0.8836 X	0.1253
	% Expl. variance	43	25

Faktorbeskrivelsen tar utgangspunkt i gjennomsnittsfordelingen til hver faktor (se vedlegg 9). Jeg beskriver gjennom dette kapittelet holdninger, meninger og kjennetegn som er med på å utgjøre den enkelte faktor. I beskrivelsen av hver faktor vektlegger jeg spesielt ytterpunktene i matrisen, hvor deltakerne i studien enten har vært mest enig eller mest uenig. For å få et helhetlig bilde av hver faktor ser jeg også på det faktorene i snitt har plassert i midten av matrisen, hvor vi finner de utsagnene deltakerne ser som nøytrale. Jeg har tatt utgangspunkt i *consensus statements* (vedlegg 10) og *distinguishing statements* (vedlegg 11) for å se på likheter og forskjeller mellom faktorene. Presentasjonen av faktorene er en del av min egen forståelse, basert på forskningsdeltakernes sortering. For å kvalitetssikre tolkningen hadde jeg en postsamtale med en representant fra hver faktor. Jeg presenterer først faktorene hver for seg før jeg ser på likheter og forskjeller mellom de to. I faktorpresentasjonen bruker jeg utsagn for å illustrere min egen tolkning. De utsagnene som ikke nevnes ligger også til grunn for min tolkning. Disse blir ikke nevnt her på grunn av oppgavens omfang. Bak noen av utsagnene står det *distinguishing*. Dette er utsagn som tydelig skiller seg fra den andre faktoren, på minst $p < 0.05$ signifikansnivå, som betyr at det er mindre enn 5% sannsynlighet

for at faktorskåren skyldes tilfeldigheter. Dersom utsagnet har en stjerne bak seg, betyr dette at utsagnet er signifikant for faktoren på $p < 0.01$ nivå (Thorsen & Allgood, 2010).

4.1 Faktor 1: Åpenhet, vekst og en empatisk holdning

Det er viktig å bli kjent med klienten og være trygg på seg selv. Rådgivningsforholdet bør være preget av åpenhet, samarbeid og tillit. Vi har et ønske om at forholdet skal være gjensidig, med fokus på en åpen og empatisk holdning. Vi ønsker å se endring og vekst hos våre klienter.

Ni deltakere definerer faktor 1. Disse deltakerne er Conrad (0.7509), Victor (0.8193), Luna (0.7052), Leonora (0.7404), Oscar (0.7966), Lucas (0.5479), Olivia (0.7938), Kamilla (0.7343) og Lilje (0.8836). Lilje er den deltakeren som korrelerer høyest med denne faktoren, og jeg hadde derfor en postsamtale med henne. Relevante elementer av denne postsamtalen er tatt med i beskrivelse av faktor 1. Tallene som står i parentes bak deltakernes navn er deres korrelasjon med faktoren. Tallet forteller noe om i hvor stor grad deltakernes opplevelser sammenfaller med faktoren.

4.1.1 Å møte klienten på en god måte

For personer som lader på faktor 1 er det viktig å bli kjent med klienten og at rådgivningsforholdet mellom klient og rådgiver skal være preget av åpenhet, samarbeid og tillit. Det brukes mye tid på klientens mål og ønsker med samarbeidet. Utsagnene nedenfor kan illustrere dette.

48. Jeg tenker rådgivningen blir best når klient og rådgiver har blitt litt kjent og relasjonen mellom oss er preget av åpenhet. Dette tenker jeg bidrar til vekst til mine klienter. (+6) *Distinguishing statement**.

11. Jeg bruker ikke mye tid og ressurser på å høre hva klientens ønsker og mål er, som rådgiver er det jeg som vet best hva som bør gjøres. (-6)

39. For meg betyr ikke samarbeidet og tillitsforholdet med mine klienter så mye. (-5)

5. Jeg ser det ikke som avgjørende å ha en empatisk holdning til mine klienter, det er andre faktorer jeg tenker er viktigere. (-4) *Distinguishing statement**.

Det kan se ut til at rådgiveren er opptatt av å bli kjent med klienten, og at samarbeidet og tilliten betyr mye for rådgiveren. Dette er egenskaper som kan ses i sammenheng med Rogers personsentrerte teori hvor elementene empati, lytting, aksept og ubetinget positiv aktelse blir vektlagt (Rogers, 1980). Postsamtalen med Lilje bekrefter dette. Lilje påpeker at det er viktig at det er klienten selv som ønsker endring, og ikke at en som fagperson kan bestemme

endringene til klienten. Relasjonsbygging og tillitsbygging er for Lilje helt essensielt, og hun påpeker at rådgiver blir den som lytter mest, samtidig er det viktig at klient og rådgiver sammen er aktive. *Jeg-et* er aktivt i møte med den andre (Kvalsund, 1998; Macmurray 1961/1999).

Rådgiverne i faktor 1 ser på åpenhet, tillit og samarbeid i relasjonen som avgjørende for en god relasjon, likevel kan rådgivningsrelasjonen ses på som en hjelperelasjon, som er en type avhengighetsrelasjon (Kvalsund & Allgood, 2009). I dette tilfellet er klienten avhengig av den kunnskapen og informasjonen rådgiveren innehar. Avhengighetsrelasjoner oppfattes som positive om klienten ser på den hjelpen han eller hun mottar som nødvendig og ønsket fra sitt ståsted (Kvalsund, 2005). Rådgiverne i denne faktoren vektlegger en gjensidig relasjon, samtidig som de er klar over at de befinner seg i en relasjon som baserer seg på hjelp i en eller annen form.

4.1.2 Å kjenne trygghet i seg selv som rådgiver

For at rådgiverne i faktor 1 skal klare å vektlegge åpenhet og empati med sine klienter blir det å være trygg på seg selv trukket frem som et viktig element. Følgende utsagn viser dette.

19. Jeg må føle meg trygg på meg selv for å utføre god rådgivning og for å kunne snakke profesjonelt om sex. (+5)

Lilje utdyper at det er viktig at rådgiveren er trygg på seg selv, og at det er mange faktorer som kan ha betydning. En ting hun trekker frem er viktigheten av fagteam, slik at en kan få konstruktiv kritikk på egen atferd. Dette trekker hun frem som sentralt for å bli mer trygg på seg selv. Følgende utsagn kan understreke dette.

34. Jeg liker å samarbeide med andre for å videreutvikle min kompetanse og for å møte mine klienter på best mulig måte. (+4)

I utsagnene ovenfor ser vi at det er fokus på klienten, rådgiveren og andre en kan ha samarbeid med for å møte klienten på en god måte. Fokuset ligger på å møte klienten med åpenhet og en empatisk holdning. I tillegg har klient-kontakten betydning for både relasjonen og arbeidet videre.

2. Jeg synes klient-kontakten er det mest interessante. Å høre hvordan de har det og hvordan de ser situasjonen sin er det viktigste. Dette setter premissene for alt vi gjør. (+4) *Distinguishing statement.*

Klient-kontakten som trekkes frem ovenfor kan ses i sammenheng med Gestalt-tradisjonen, som stresser at en skal være i kontakt med seg selv og det en møter (Brown, 1996). Gjennom denne kontakten med seg selv og den andre kan dialog og endring skje (Brown). Lilje forteller at det er viktig at klienten er i kontakt med det som melder seg hos han eller henne, samtidig som også rådgiveren er i kontakt med det som melder seg hos han eller henne gjennom samtalen.

I faktoren vektlegges også at det er viktig å kjenne seg selv, og dette kan knyttes til begrepet *know thyself*. Dette kan betraktes som sentralt for å møte, forstå og hjelpe andre mennesker (Allgood & Kvalsund, 2005).

38. For å oppnå en empatisk holdning til mine klienter ser jeg det ikke som avgjørende at jeg kjenner meg selv. Det som er viktig er at jeg kjenner mine klienter. (-4) *Distinguishing statement**.

4.1.3 For noen kan seksualitet være vanskelig å snakke om

For faktor 1 ser det ut til at det finnes en forståelse overfor klienten om at seksualitet kan være vanskelig å snakke om, dette opplever jeg at kommer frem i utsagnet nedenfor.

25. For noen kan seksualitet være et vanskelig tema å snakke om. Jeg tenker derfor at relasjonen mellom klient og meg er det første vi må begynne å jobbe med. (+3) *Distinguishing statement**.

Dette utsagnet tolker jeg som at rådgiverne i denne faktoren er opptatt av å skape en god relasjon, slik at det skal bli lettere for den enkelte klient å kunne snakke om seksualitet.

14. Jeg tenker ofte at jeg synes seksualitet er et vanskelig tema å snakke om, og derfor kjenner jeg noen ganger at jeg trekker meg unna mine klienter. (-4)

Dette utsagnet tolker jeg dit at rådgiverne selv ikke har noen vanskeligheter med å snakke om seksualitet, samtidig som de er opptatt av å skape en god relasjon med klienten, siden de ser at det for enkelte kan være krevende å snakke om sine opplevelser knyttet til seksualitet. Dette tenker jeg kan vise at de også her er opptatt av ivaretagelse av klienten de har foran seg, slik at relasjonen og samtalen skal bli best mulig for den enkelte klient.

4.1.4 Utsagn plassert på nullområdet

Ser vi på utsagnene som er plassert i midten av sorteringsmatrisen finner vi utsagnene som enten er nøytrale for deltakeren, eller som ikke har noen mening for han eller henne. Dette kan sies å havne i bakgrunnen av deltakerens syn.

4. For meg er respekt for klienten helt avgjørende, og dette gjør at jeg ikke ønsker å stille spørsmål som går over grensen hans/hennes. (0)

I postsamtalen med Lilje ble det tydelig at hun mente at respekt for klienten var avgjørende, men hun kjente på at utsagnet fortalte hun to forskjellige ting. Hun mente også at det noen ganger var nødvendig å få klienten ut av komfort-sonen. Siden utsagnet fortalte henne to ulike ting valgte hun å plassere dette utsagnet i midten.

Oppsummert tolker jeg at faktor 1 er opptatt av åpenhet mellom klient og rådgiver, at relasjonen må jobbes med som noe av det første, og at det kan være avgjørende med en empatisk holdning i møte med klienten. Nå belyser jeg kjennetegn og elementer ved faktor 2.

4.2 Faktor 2: Erfaring, kompetanse og kunnskap

Vi har stor interesse for egen kompetanse og eget fagfelt. Idealet i relasjonen mellom oss er gjensidighet, men likevel er det beste vi kan oppnå et tillitsforhold. Vi samarbeider gjerne med andre for å utvikle egen kompetanse for på best mulig måte å kunne møte klienter.

I faktor 2 finner vi totalt fire deltakere. Disse deltakerne er Ea (0.6687), Victoria (0.8425), Caroline (0.7393) og Ludvik (0.6115). I denne faktoren er det Victoria som korrelerer høyest, og derfor hadde jeg en postsamtale med henne. I likhet med faktor 1 er også elementer av postsamtalen med Victoria tatt med i beskrivelsen av faktor 2.

4.2.1 Idealet er gjensidighet, det beste vi kan oppnå er et tillitsforhold

Utsagn med høy skåreverdi viser at det rådgiverne i denne faktoren er opptatt av å etablere et tillitsforhold med klienten. Idealet i relasjonen er gjensidighet, samtidig viser utsagnet nedenfor at det beste rådgiverne her opplever er etableringen av et tillitsforhold. Samarbeidet og tilliten i forholdet mellom klient og rådgiver betyr mye, og forståelsen av at klienten er avhengig av rådgiveren blir plassert langt mot venstre, noe som betyr at de er mest uenig i denne påstanden.

30. Idealet i relasjonen er gjensidighet, men i relasjonen mellom klient og meg er vi ikke gjensidige. Det beste jeg kan gjøre med klienten er å oppnå et tillitsforhold. (+5) *Distinguishing statement**.

32. Jeg tenker det er viktig at klienten og jeg har en gjensidig forståelse av at han/hun er avhengig av meg og min kunnskap. (-5)

39. For meg betyr ikke samarbeidet og tillitsforholdet med mine klienter så mye. (-5)

Utsagn 30 kan ses på som et ønske om gjensidighet, da dette utsagnet blir plassert langt mot høyre. I postsamtalen med Victoria forteller hun at hun opplever gjensidig avhengighet i form av at rådgiveren trenger noe fra klienten for å respondere, og for å kunne gi hjelp, og klienten trenger noe fra rådgiveren for å kunne bevege seg fremover. Victoria forteller videre at det er viktig å møte klienten med den felles oppgave å prøve å finne årsaken til problemet, og om mulig ved å samtale for å gi innsikt til klienten i psykologiske og relasjonsbetingede forhold.

4.2.2 Ved hjelp av kompetanse og andre skapes den gode relasjonen

I faktor 2 finnes det i likhet med faktor 1 fokus på å møte klienten på best mulig måte. I samarbeid med klienten og andre finner disse rådgiverne veien til hvordan de kan møte klienten på en god måte. Det kan se ut som faktor 2 er mer opptatt av kompetanse og kunnskap, og at de opplever i større grad enn faktor 1, slik jeg tolker det, at klienten er avhengig av den kunnskapen rådgiveren innehar. Rådgiverne i denne faktoren ønsker en vurdering og evaluering av praksisen, noe som igjen kan tyde på deres fokus på kunnskap og kompetanse. De strever stadig etter å bli bedre og lære mer, de har også et ønske om vurdering og evaluering. Rådgiverne i faktor 2 sier også at de har et sterkt ønske om å lære mer av andre, noe som også kan tenkes at havner under paraplybegrepene kunnskap og kompetanse. De opplever at klienten blir trygg av kunnskapen rådgiveren har.

31. Jeg har stor interesse for mitt fagfelt og min kompetanse, og liker å lære mer om hvordan jeg kan benytte den på en god måte. (+6) *Distinguishing statement**.

29. For best mulig å kunne tilrettelegge for nye klienter, er det viktig med evaluering og vurdering av praksisen. (+5) *Distinguishing statement*.

26. Jeg føler klienten blir trygg av at jeg kan mye om temaet, og at jeg ser hvor veien går videre (+4) *Distinguishing statement**.

34. Jeg liker å samarbeide med andre for å videre utvikle min kompetanse og for å møte mine klienter på best mulig måte. (+4)

47. Min kunnskap, slått sammen med klientens mening, ønsker og forutsetning skaper en god relasjon. (+4)

Da jeg spurte Victoria hva som var det overordnede målet med samtalen ble det fremhevet at det var å gi klienten best mulig forståelse for sammenhengene bak det klienten opplevde, og grunnen til at han eller hun kom til rådgivning.

4.2.3 Seksualitet

Rådgiverne i faktor 2 er enig om at det ikke er vanskelig å snakke om seksualitet med sine klienter. Dette oppleves for de som naturlig, og gjennom utsagnene nedenfor tolker jeg heller ikke at de mener det er krevende for klienten.

14. Jeg tenker ofte at jeg synes seksualitet er et vanskelig tema å snakke om, og derfor kjenner jeg noen ganger at jeg trekker meg litt unna mine klienter. (-6)

25. For noen kan seksualitet være et vanskelig tema å snakke om. Jeg tenker derfor at relasjonen mellom klient og meg er det første vi må begynne å jobbe med. (-2) *Distinguishing statement**.

Selv om utsagn 25 ikke er plassert langt mot veldig uenig, tolker jeg det slik at rådgiverne i faktor 2 er uenig i dette utsagnet, og de tenker at seksualitet er naturlig å snakke om for alle, ikke bare de som er rådgivere innenfor temaet. De ser det derfor ikke som naturlig å begynne å jobbe med relasjonen, men heller andre faktorer.

4.2.4 Utsagn plassert på nullområdet

Utsagnene plassert i nullområdet av matrisen kan sies å havne i bakgrunnen av deltakerens syn, de kan likevel være interessante å se på for å fange helheten.

5. Jeg ser det ikke som avgjørende å ha en empatisk holdning til mine klienter, det er andre faktorer jeg tenker er viktigere. (0) *Distinguishing statement**.

17. For meg er det viktig med gjensidighet i relasjonen mellom klienten og meg, og det er viktig at jeg selv kjenner på dette i samtalene våre. (0) *Distinguishing statement*.

38. For å oppnå en empatisk holdning til mine klienter ser jeg det ikke som avgjørende at jeg kjenner meg selv. Det som er viktig er at jeg kjenner klienten. (0) *Distinguishing statement**.

Fra postsamtalen med Victoria kommer det frem at hun syntes noen av utsagnene var vanskelige å tyde eller å forstå, og hun har derfor plassert mange av disse utsagnene i nullområdet av matrisen.

Mitt helhetsinntrykk av faktor 2 er at rådgiverne i denne faktorene ser på kunnskap, kompetanse og erfaring som avgjørende elementer for en god relasjon. Rådgiverne i denne faktoren er opptatt av å gi klienten hjelp og støtte i den veien rådgiveren klart ser hvor skal gå.

Samtidig tolker jeg dette som at de er opptatt med et samarbeid og tillit med klienten, så klienten skal føle seg møtt og imøtekommet. Nedenfor belyser jeg likhetene og forskjellene mellom faktorene.

4.3 Likheter og forskjeller mellom faktorene

Jeg har nå presentert de ulike faktorene hver for seg. De to faktorene har en korrelasjon på 0.6328 (se vedlegg 8), noe som tilsier at det vil være likheter mellom faktorenes syn. Samtidig foreligger det også elementer som skiller faktorene fra hverandre. Dersom faktorene har en høy korrelasjon vil det si at de to faktorene har store likhetstrekk, og en kan da si at faktor 1 og faktor 2 har et samlet syn (Thorsen & Allgood, 2010).

Nedenfor ser jeg på likhetene og forskjellene mellom faktorene. Disse ulikhetene og likhetene blir som hittil i dette kapittelet illustrert ved hjelp av utsagnene som deltakerne har sortert. Hvor de ulike faktorene har plassert utsagnet blir markert inne i parenteser ved at faktor 1 sin plassering blir nevnt før faktor 2 sin plassering av utsagnet.

Konsensusutsagn er de utsagnene som deltakerne ikke sorterer signifikant forskjellig fra hverandre. Med andre ord betyr dette at disse utsagnene ikke er med på å definere forskjellene mellom faktorene. I min studie fikk jeg mange konsensusutsagn, og dette er vanlig når korrelasjonen mellom faktorene er ganske høy. Det er mye som samsvarer i de to faktorene, dette betyr også at mange av utsagnene er sortert på samme måte. Jeg har valgt å gjøre et lite utvalg av disse utsagnene nedenfor.

11. Jeg bruker ikke mye tid og ressurser på å høre hva klientens ønsker og mål er, som rådgiver er det jeg som vet best hva som bør gjøres. (-6, -4).

19. Jeg må føle meg trygg på meg selv for å utføre god rådgivning og for å kunne snakke profesjonelt om sex. (+5, +3).

34. Jeg liker å samarbeide med andre for å videreutvikle min kompetanse og for å møte mine klienter på best mulig måte. (+4, +4).

39. For meg betyr ikke samarbeidet og tillitsforholdet med mine klienter så mye. (-5, -5).

Disse utsagnene viser at tillit og samarbeid er svært viktig for begge faktorene, og det kan tenkes at dette henger sammen med at en både som rådgiver og som klient må kjenne på trygghet for å kunne snakke om seksualitet. Det er også fremtredende her at det er viktig for rådgiverne å høre etter og åpne opp for at klienten kan komme med sine egne ønsker og mål.

Et annet punkt som gjelder for begge faktorene er at samarbeid med andre blir sett på som positivt for å tilrettelegge for klienter. Dette kan tenkes at blir sett på som viktig for begge to for stadig å finne nye måter å møte klienten på best mulig måte, slik at den gode relasjonen kan få plass i samtalene. Det kan tenkes at dette kan ses i sammenheng med evaluering og vurdering av praksisen, som også får en viktig plass hos begge faktorene.

22. Jeg er glad klienten min ikke lærer meg noe nytt, da er det enklere for meg å gjøre slik jeg alltid har gjort. (-5, -2) *Distinguishing statement*.

Utsagnet overfor viser også at rådgiverne er glade for å lære noe om klientene, da dette kan bidra til en større forståelse for hvordan klienten kan møtes. Fra postsamtalen med Victoria forteller hun at lærdom fra klienten ikke nødvendigvis gir videre motivasjon, men at det kan være et fint perspektiv fra klientens side inn i samtalen.

Begge faktorene har til felles at de må oppleve en trygghet i seg selv for å kunne snakke profesjonelt om sex, men faktor 1 plasserer dette utsagnet lengre mot venstre, noe som betyr at de i større grad er enige i utsagnet enn faktor 2. Diskriminerende utsagn er utsagn som faktorene har plassert forskjellig og som skiller seg fra hverandre. Nedenfor har jeg gjort et lite utvalg av diskriminerende utsagn.

5. Jeg ser det ikke som avgjørende å ha en empatisk holdning til mine klienter, det er andre faktorer jeg tenker er viktigere. (-4, 0) *Distinguishing statement**.

25. For noen kan seksualitet være et vanskelig tema å snakke om. Jeg tenker derfor at relasjonen mellom klienten og meg er det første vi må begynne å jobbe med. (+3, -2). *Distinguishing statement**.

30. Idealet i relasjonen er gjensidighet, men i relasjonen mellom klient og meg er vi ikke gjensidige. Det beste jeg kan gjøre med klienten er å oppnå et tillitsforhold. (0, +5). *Distinguishing statement**.

38. For å oppnå en empatisk holdning til mine klienter ser jeg det ikke som avgjørende at jeg kjenner meg selv. Det som er viktig er at jeg kjenner mine klienter. (-4, 0) *Distinguishing statement**.

Både faktor 1 og faktor 2 har stor interesse for sitt fagfelt og sin kompetanse, likevel har jeg overfor valgt å trekke frem dette spesielt i faktor 2, siden jeg mener det er andre faktorer som er mer fremtredende for faktor 1.

Begge faktorene har et ønske om å skape en god relasjon i samtalene med sine klienter, som er kjennetegnet ved samarbeidet og tillit, men jeg tolker det slik at faktorene bruker ulike metoder for å komme frem til den gode relasjonen.

Faktor 1 bruker mye tid på klientens ønsker og mål, og det virker for meg som de setter av mer tid til selve relasjonen, og fokuset på å være åpen og kommunisere en empatisk og ekte holdning. Faktor 1 ser også at det kan være vanskelig for klienten å snakke om seksualitet, og de ser derfor det som nødvendig å først jobbe med relasjonen.

Faktor 2 har et større fokus på kompetanse, kunnskap og erfaring, og ønsker i større grad å vise vei gjennom kompetansen de innehar. Den erfaringen og kunnskapen rådgiverne i faktor 2 sitter inne med bidrar, slik jeg tolker det, til at det er dette som gjør rådgiveren i stand til å rettlede klienten. Dette synes jeg blir understreket av at de også mener at klienten blir trygg av den kunnskapen de har opparbeidet seg. I tillegg til dette mener rådgiverne i denne faktoren at det er naturlig å snakke om seksualitet for begge parter, og at de ikke har noen problemer med å være både åpen og ærlig til klientene de møter.

4.4 Oppsummering av faktorene og tema for videre drøfting

Faktor 1: *Åpenhet, vekst og en empatisk holdning* kan oppsummeres med at de vektlegger relasjonen i seg selv som et verktøy for å hjelpe klienten. De er opptatt av å kjenne seg selv som rådgiver for å kunne kommunisere ut en tillit til klienten. Rådgiverne i denne faktoren er opptatt av vekst for klienten i form av utvikling og endring gjennom samtalen. De ser at seksualitet for noen kan være vanskelig å snakke om, og de ser det derfor som naturlig å begynne å jobbe med relasjonen mellom klient og rådgiver.

Faktor 2: *Erfaring, kompetanse og kunnskap* bruker sin kompetanse for å hjelpe sine klienter mot deres riktige vei. Erfaringen rådgiver selv har blir viktig i møtet med klienten og for å kunne bistå med det klienten trenger. Idealet i relasjonen mellom klient og rådgiver er gjensidighet, samtidig som det kun etableres en tillitsrelasjon. Rådgiverne i faktor 2 opplever at det ikke er krevende å snakke om seksualitet, og de erfarer at dette også er klientens mening.

I neste kapitlet blir *ulik metode mot samme mål, person i relasjon og det å være et helt menneske* drøftet.

5.0 Drøfting

Hensikten med dette kapittelet er å trekke frem tema fra faktoranalysen og drøfte disse opp mot teoretiske perspektiv for å besvare min problemstilling som er: «*Hva opplever rådgiveren som betydningsfullt i relasjonen og i samtalen med klienten når det er snakk om seksualitet*»?

Som nevnt tidligere i oppgaven står abduksjon som et sentralt begrep i Q-metoden. Dette betyr at forskeren er åpen for nye oppdagelser underveis i prosessen (Watts & Stenner, 2012). Sagt med andre ord har jeg ikke noe mål om å bekrefte den teorien som har blitt presentert, men heller å oppdage og se nye perspektiver designet har bidratt med. Jeg har gjort noen nye oppdagelser, og på bakgrunn av dette har jeg valgt å trekke inn ny teori som blir presentert i løpende tekst. Teorien som har blitt presentert i kapittel 2 vil sette oppgaven i en kontekst, og dette kan bidra til å få en helhetlig forståelse av oppgaven og oppgavens tema. Samtidig vil ikke all den teorien som ble presentert i kapittel 2 vektlegges her. Temaene jeg drøfter i dette kapittelet er *ulik metode mot samme mål, person i relasjon og det å være et helt menneske*.

I denne drøftingen blir ordet faktor brukt, og dette begrepet refererer tilbake til faktorsynet, og ikke nødvendigvis deltakerne som lader på de ulike faktorene. I dette kapittelet ser jeg på faktorenes innhold fra et teoretisk perspektiv, og belyser de to faktorenes syn. Selv om det finnes likheter mellom faktorene, eksisterer det også ulikheter som jeg synes det er viktig å trekke frem i denne drøftingsdelen. Helt til slutt i kapittelet oppsummerer jeg drøftingen.

5.1 To ulike opplevelser

Gjennom analysen av Q-sorteringene til de 13 deltakerne kom jeg frem til to faktorer som sammen kan gi en beskrivelse av oppgavens tema. De to faktorene inneholder deltakernes subjektive opplevelse rundt temaet, og har fått navnene *Åpenhet, vekst og en empatisk holdning* og *Erfaring, kompetanse og kunnskap*.

Dette kapittelet innledes med en kort oppsummering av de to faktorene, slik at hovedtrekkene til de ulike faktorene skal være friskt i minne.

Faktor 1 kjennetegnes ved at rådgiveren ønsker å se vekst og endring hos sine klienter, de ser det som viktig at de er trygge på seg selv og påpeker at rådgivningsforholdet bør være preget av åpenhet, samarbeid og tillit. Rådgiverne i faktor 1 erkjenner at seksualitet for noen kan

være vanskelig å snakke om, og de opplever det derfor naturlig å begynne å jobbe med relasjonen.

Faktor 2 legger, i likhet med faktor 1 vekt på samarbeid og tillit i forholdet mellom rådgiver og klient. Faktor 2 er opptatt av egen kompetanse, kunnskap og erfaring, og de er hele tiden på utkikk etter hvordan de på best mulig måte kan benytte denne kunnskapen i samtalen med sine klienter. Rådgiverne i denne faktoren opplever ikke at det kan være krevende for klientene å snakke om seksualitet.

5.2 Ulike metoder mot samme mål?

Med utgangspunkt i faktorpresentasjonen kan det se ut til at både faktor 1 og faktor 2 er opptatt av relasjonen de har med sine klienter, og begge faktorene vil gjerne at deres forhold med klienten skal være preget av tillit og samarbeid. Likevel fremstår det for meg at de to ulike faktorene bruker ulike metoder for å imøtekomme klienten på en god måte. I relasjonen mellom rådgiver og klient ser de ulike faktorene forskjellige ting som betydningsfullt. Faktor 1 fremmer relasjonen i seg selv, mens faktor 2 spiller mer på den kunnskapen og erfaringen de selv innehar. Nedenfor ser jeg på de to faktorene opp mot paraplybegrepet *kompetanse*, og jeg drøfter hvordan de ulike faktorene bruker ulike metoder mot samme mål. Målet i denne sammenhengen er hvordan en på best mulig måte kan møte klienten, og hvordan rådgiveren opplever møtet med klienten.

Begge faktorene vektlegger kompetanse, men på forskjellig måte. Slik jeg forstår det vektlegger faktor 1 *personlig kompetanse*, mens faktor 2 fokuserer på det som kan forstås som *teoretisk kunnskap* og *yrkesspesifikke ferdigheter* (Skau, 2008). Min tolkning er at rådgiverne i faktor 1 i stor grad møter mennesket med problemer og ikke problemet i seg selv. Rådgiverne i faktor 1 er opptatt av relasjonen og ser at hjelp kan komme ut av forholdet når tillit er opprettet. Denne personlige kompetansen innebærer arbeid der samarbeid og sosiale relasjoner mellom mennesker er viktig. Den er unik, siden den varierer fra person til person (Skau). *Personlig kompetanse* handler i større grad om hvem vi *er* som personer, både i møtet med oss selv og andre (Skau). Slik jeg tolker det kan dette ses i sammenheng med Rogers, og det å være kongruent, og være den jeg *er* (Rogers, 1961). Denne holdningen innebærer at en beveger seg bort fra å handle ut fra andres forestilling eller forventning, en handler ut fra det en selv kjenner er riktig og aksepterer dette (Rogers). Bevissthet om en selv, her og nå kan gi grunnlag for endring og innsikt i seg selv og mellom en selv om den andre (Kokkersvold &

Mjelve, 2003). Denne *personlige kompetansen* tar lengst tid å utvikle, og det kan ses på som en unik kombinasjon av menneskelige ferdigheter, kvaliteter og egenskaper (Skau, 2008).

Det kan se ut til at faktor 2 i større grad enn faktor 1 vektlegger *teoretisk kunnskap* og *yrkesspesifikke ferdigheter* (Skau, 2008). *Teoretisk kunnskap* består av faktakunnskap og forskningsbasert viten. Her inngår kunnskap om det fagene våre rommer, og kompetanse som er avgjørende for å utøve faget. *Yrkesspesifikke ferdigheter* omfatter de praktiske ferdighetene, de ulike teknikkene og metodene som blir brukt i et bestemt yrke. Ut fra dette kan en tenke at rådgiverne i faktor 2 også møter mennesket med problemer, men at de er mer opptatt av å løse problemet gjennom de kunnskapen, kompetansen og erfaringen de har, heller enn å betrakte *hele mennesket* som kommer til rådgivning. Det kan være mange faktorer som spiller inn på dette skillet. Yrkesbakgrunn, utdanning og hvilke typer samtaler de har med sine klienter kan ha mye å si i forhold til hva de opplever som betydningsfullt i samtalen med sine klienter.

Kompetanse stammer fra den latinske betegnelsen *competentia* som betyr skikkethet (Skau, 2008). Skau hevder at begrepet kun gir mening når det står i en sammenheng. *Profesjonell kompetanse* består av ulike kvalifikasjoner som er nødvendige i et yrke. Skau introduserer *kompetansetrekanten* som består av *teoretisk kunnskap*, *yrkesspesifikke ferdigheter* og *personlig kompetanse*. I alle yrkesrelaterte handlinger kommer de tre elementene til uttrykk samtidig, men med ulike tyngde (Skau). De tre aspektene utgjør en helhet, de påvirker hverandre og er avhengig av hverandre.

Slik jeg ser de to faktorene kan en si at faktor 1 er opptatt av relasjonen i seg selv som verktøy i relasjonen med klienten, mens faktor 2 i større grad lener seg mot kunnskapen og kompetansen de innehar. De ulike faktorene fremmer ulike kompetanser som betydningsfullt i møtet med klienten. Adizes (1991) i Skau (2008) skiller mellom to ulike typer kompetanse, *det å være* og *det å vite*. Det vi som mennesker *vet* er i denne sammenhengen faktakunnskap, og denne kunnskapen må vi som mennesker fornye mange ganger i løpet av livet. Den andre kompetansen Adizes trekker frem er *det å være*, som omhandler at en som menneske vil være den en er, og at dette vil vedvare.

Oppsummert kan det tenkes at faktor 1 i hovedsak befinner seg under *det å være*, mens faktor 2 på den andre siden befinner seg mer under *det å vite*. Videre kan en si at det for rådgivere

vil kunne være avgjørende å ha teoretisk kunnskap i forhold til de han eller hun veileder. Det å kunne bruke og beherske ulike metoder for rådgivning vil også kunne være viktig for rådgivningen, og til slutt kan en si at den personlige kompetansen også vil ha stor betydning. Eksempler på *personlig kompetanse* kan ses i sammenheng med Rogers *personsentrerte teori* og er god kjennskap til seg selv og andre, evne til empati, tålmodighet, lydhørhet og tro på at endring og utvikling er mulig for alle (Skau, 2008:63). En kan tolke det dit hen at rådgiverne i faktor 1 finner en trygghet i seg selv, mens faktor 2 i større grad finner trygghet i noe som er utenfor seg selv, nemlig den kompetansen og kunnskapen de innehar.

5.3 Person i relasjon

Relasjonsbegrepene avhengig, uavhengig og gjensidig avhengighet er alle verdifulle i ulike sammenhenger (Kvalsund & Meyer, 2005). Disse tre ulike delene av relasjonsbegrepet handler som tidligere nevnt om hvordan en forholder seg til andre mennesker (Kvalsund, 1998). Macmurray (1961/1999) stresser viktigheten av at det aldri finnes et *jeg* uten et *du*. Gjennom sitt arbeid med sine klienter opplever rådgiverne i denne studien hele tiden å være i relasjon til andre mennesker. De tre relasjonsbegrepene kommer ulikt frem i de to ulike faktorene, og dette blir drøftet nedenfor.

5.3.1 Fokus på relasjonen

Til forskjell fra faktor 2 ser faktor 1 ut til å legge større verdi i selve relasjonen med klienten. De ønsker å se en endring og vekst hos klienten, og i postsamtalen med Lilje blir det klart at det er klienten selv som skal adressere hvor denne endringen skal finne sted. Det kan se ut som rådgiverne i faktor 1 har et større ønske om at klient og rådgiver skal spille på samme lag, slik at de sammen kan finne den riktige veien å gå. Det kan tolkes slik at rådgiverne i faktor 1 i større grad samarbeider med sine klienter, og at de ser dette som betydningsfullt for relasjonen. Jeg tolker dette dit hen at det kan belyses gjennom Carl Rogers' *Personsentrerte teori* (Ivey et al.).

Et kjennetegn ved den *personsentrerte teorien* er det økende fokuset på relasjonen mellom rådgiveren og klienten (Ivey, et al. 2012). Rådgiverens holdning til klienten er i hovedsetet, fremfor fokus på ferdigheter og teknikker (Ivey et al.). Slik jeg tolker dette kan spesielt faktor 1 ses i lys av denne teorien. Rådgiverne i faktor 1 stresser relasjonen heller enn et sett av teknikker og metoder, og det kan virke som de er opptatt av at endring og utvikling kan finne sted ved å møte klienten der han eller hun befinner seg, og begynne der. Rogers opprettholder respekten for individet i denne perioden, og er opptatt av at menneske skal finne sin egen

retning – denne retningen finner en alltid i relasjon til andre mennesker (Ivey, et al.). At mennesket selv skal finne egen mening kan igjen ses i sammenheng med den eksistensialistiske-humanistiske tradisjonen som stresser individuelle valg. Dette kan knyttes opp mot rådgiverne i faktor 1 som er opptatt av at klienten selv skal adressere hvordan de ønsker endring, og at rådgiveren skal være en støttespiller i denne prosessen.

Kan en si at rådgiverne i faktor 1 ser på relasjonen i seg selv som betydningsfull når det er snakk om seksualitet, mens rådgiverne i faktor 2 heller ser på andre faktorer som avgjørende i relasjonen? Jeg blir nysgjerrig på hva som gjør at faktor 1 tenker gjensidighet, mens faktor 2 i større grad tenker avhengighet i relasjonen med klienten. Det kan være sentralt å ta inn her at den avhengige rådgivningsrelasjonen ikke trenger å være negativ, men at den tvert om oppleves som positiv når klienten selv betrakter hjelpen som nødvendig (Kvalsund, 2005). Kvalsund og Meyer (2005) hevder at det ved etableringen av en relasjon vil være nødvendig med en avhengighetsfase for å utvikle trygghet og tillit, som igjen blir grunnlaget for gjensidighet. I avhengighetsrelasjonen sitter rådgiveren på kunnskap som er fordelaktig for klienten, og dette opplever jeg at er gjeldende for synet til faktor 2. Jeg ser at dette også kan være gjeldende i faktor 1, men det kommer tydeligere frem i faktor 2. Om avhengighetsrelasjonen opprettholdes utover det som er nødvendig for klienten, ser en på det som en negativ relasjon (Kvalsund, 2005). Kan det tenkes at faktor 1 ser på relasjonen som gjensidig fordi en gjennom det klienten forteller utvikler et samspill med hverandre? At begge partene forstår hva den enkelte har behov for og sammen hjelper hverandre kan på en måte være vanskelig å forstå, siden klienten nettopp oppsøker rådgiveren på grunn av hans eller hennes erfaring, kompetanse eller kunnskap. Samtidig kan en se på relasjonen som gjensidig når rådgiveren har overført kompetanse og kunnskap til klienten, og klienten selv har blitt ekspert (Kvalsund).

5.3.2 Idealet er gjensidighet

Faktor 2 sier at de har et ønske om at relasjonen skal være preget av gjensidighet, samtidig som de også sier at det beste de kan oppnå er et tillitsforhold. I postsamtalen med Victoria kom det frem at gjensidighet kunne tolkes på veldig mange ulike måter, og hun poengterte at et gjensidig forhold mellom rådgiver og klient slettes ikke alltid er målet med samtalen. Dette underbygger at denne faktoren i større grad tenker avhengighet i relasjonen med klienten.

På bakgrunn av dette kan det tenkes at rådgiverne i faktor 2 har et ønske om et gjensidighetsforhold med sine klienter, samtidig som de ser at dette ikke er noe mål i seg selv og de tenker at det er andre faktorer som er mer avgjørende. På den ene siden virker det som rådgiverne i denne faktoren ser viktigheten av det, mens det på den andre siden kan oppleves som de ikke helt ser hva det er med gjensidigheten som er viktig. Det kan tolkes som om rådgiverne i faktor 2 ser at andre faktorer hjelper klienten bedre. For at rådgiverne i denne faktoren skal møte klientene sine på en god måte, kan det se ut til at de er opptatt av å samarbeide med andre for å heve eget kunnskapsnivå. Det kan virke som de er opptatt av å hele tiden bli bedre i form av å innhente ny kunnskap. Samtidig fokuserer de på at det er rådgiverens meningen sammen med klientens ønsker, mening og forutsetning som skaper en god relasjon. For å oppsummere kan en tolke det dit at de er opptatt av samarbeid og tillit i relasjonen med klienten, samtidig som de ser effekten av den kunnskapen og kompetansen de innehar.

Oppsummert kan en si at rådgiverne i faktor 2 ønsker gjensidighet, samtidig er det andre faktorer de ser som mer betydningsfulle i sitt møte med klientene. Disse faktorene handler om egen kunnskap, kompetanse og erfaring, og det kan se ut som det er dette som har betydning i deres møte med klienten.

5.3.3 Ulikt fokus i ulike yrkesgrupper?

For å få ulike perspektiver på relasjonen i denne oppgaven har jeg valgt ulike yrkesgrupper. Fellesnevneren for alle deltakerne er at de snakker med sine klienter om seksualitet, og de er alle medlem av NFKS, Nordisk forening for klinisk sexologi.

Ut i fra faktorpresentasjonen og postsamtalen med to av deltakere som representerer hver sin faktor kan det virke som ulike yrkesgrupper har ulikt fokus. Det kan se ut som at den enkelte yrke har noe å si for hvordan en møter klienten, og hva som blir vektlagt i relasjonen de i mellom. Mange av begrepene jeg har brukt i utsagnene mine kan forstås ulikt avhengig av faglig bakgrunn. Eksempler på slike begrep kan være å dele av seg selv, være åpen og ærlig som rådgiver og å være seg selv helt og holdent. Victoria sier at det å dele av sin profesjonelle erfaring og kunnskap er greit, men at hun ikke deler noe av det som er hennes eget. Likeledes vil det å være åpen og ærlig som rådgiver være fint i forhold til det som er viktig og relevant for god terapi, men der det ikke er relevant har det ingen plass. I lys av dette kan det tenkes at

utsagnene med slikt innhold har blitt tolket og sortert ulikt på bakgrunn av faglig utdanning, og at det finnes et skille mellom faktorene når det gjelder dette.

Noen av deltakerne i studien arbeider med klienter som allerede har åpnet seg og snakket om seksualitet med andre før de kommer til rådgivning hos den enkelte. Dette kan tenkes å bidra til at disse klienten har brutt en barriere og opplever at de synes det er enklere å snakke om seksualitet. I forbindelse med henvisning av klienten kan det bidra til at rådgiveren har en forforståelse av klienten, og at det kan finnes aspekter som ikke blir sett på, fordi rådgiveren har denne forståelsen og merkelappen på klienten. Det kan også være at det for noen er snakk om mer løsningsorienterte problemer tilknyttet en diagnose, og en kan tenke seg at det da blir et fokus på å hjelpe klienten med å bli kvitt et gitt problem, heller enn å fokusere på at klienten selv skal opprette sitt tapte forhold med seg selv (Kvalsund, 2005). Det kan tenkes at følelser tilknyttet seksualitet i mindre grad blir snakket om, og at de av den grunn ikke ser relasjonen som avgjørende, men heller kunnskap, kompetanse og erfaring på feltet (Almås & Benestad, 1997). Kan en se et skille mellom psykiske og fysiske utfordringer når det snakkes om seksualitet? Slik jeg tolker det, kan det forstås som det er enklere å snakke om seksualitet og utfordringene rundt dette når det er snakk om fysiske utfordringer, heller en psykiske. Det kan se ut til at det er enklere å snakke om det seksuelle når det ikke er følelser innblandet. Jeg tolker dette dit hen at det kan ha en større effekt på klienten om en inkluderer følelsene til klienten i samtalen, og om en har fokus på *hele mennesket* som kommer til rådgivning. Dette kan ses i sammenheng med Gestalt-tradisjonen, hvor det fokuserer på en integrering av tanker, kropp og følelser (Clarkson, 2013). En ønsker å møte *hele mennesket* som kommer til rådgivning. Dette aspektet drøftes senere i dette kapittelet.

Jeg ser det som interessant at jeg har fått med ulike yrkesgrupper for å se problemstillingen fra flere vinkler og med ulike perspektiv. Jeg tenker dette kan være viktig når det er snakk om seksualitet. Det er ikke kun sexologer som arbeider med klienter når det er snakk om seksualitet, og ulike yrkesgrupper kan dermed være med å øke bevisstheten rundt temaet og hvordan en på best mulig måte kan møte klienten.

5.4 Fremme positive holdninger til seksualitet

Å hjelpe klienten til å komme i kontakt med egne ressurser og egen opplevelse av mestring kan fremmes ved å fokusere på positive erfaringer, seksuelle så vel som ikke seksuelle (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). Den gode terapeutiske relasjonen er et samarbeid

mellom to eller flere personer som gjøre *noe* sammen. *Noe* i denne sammenhengen henger sammen med hvordan de som inngår i dette arbeidet tenker om hverandre, og hvordan dette kommer til uttrykk (Karlsson, 2010).

5.4.1 Vår opplevelse av å være *et helt menneske*

I artikkelen til Schaller og Træen (2013) fremheves det at seksualitet er en del av vår identitet, vår emosjonalitet og vår opplevelse av å være *et helt menneske*. Schaller og Træen mener at siden seksualiteten i så stor grad ligger ved kjernen av menneskelige følelser, bør psykologer som gruppe bidra til å fremme positive holdninger til seksualitet. Som tidligere nevnt i denne oppgaven søker Gestalt-tilnærmingen en sammensmelting av tanker, kropp og følelser (Clarkson, 2013), og en kan si at å møte *hele mennesket* som kommer til rådgivning kan være avgjørende for utvikling hos klienten. Som rådgiver har en ikke nødvendigvis et ønske om å endre det som er, men å møte hele personen som oppsøker rådgiveren og forstå deres eksistens der og da. Tanken er at dette i seg selv kan føre til utvikling (Hycner & Jacobs, 1995). Dette kan sies å være en av likhetene til faktorene. Begge faktorene vektlegger å møte klienten der han eller hun befinner seg, og bruke tid og ressurser på å høre hva klientens mål og ønsker er. I tillegg vektlegger begge faktorene samarbeidet og tillitsforholdet med sine klienter.

«A person`s thoughts, emotions and actions cannot be treated separately from one another. Rather they are best conceptualized as being overlapping or interacting psychological processes» (Dryden & Neenan, 2004:6). Kvalsund (2005) poengterer også at det er viktig å ha helheten i fokus hos klienten, og betrakte både tanker og følelser, siden begge disse aspektene er deler av erfaringen av det som skjer.

Klienten beveger seg mot å bli autonom (Rogers, 1961). I begrepet autonom legges at en kan styre seg selv, og at en velger de målene og endringen som en selv kjenner i seg (Rogers). En handler ut fra sin eget indre, i stedet for å leve for å tilfredsstille andre mennesker (Rogers). Det kan tenkes at det er dette som er definisjonen og ønsket når vi snakker om *hele mennesket*. Det er ikke bare viktig å integrere tanker, kropp og følelser, det kan også være viktig å kunne være den en virkelig *er*. Å være den en virkelig *er* kan sies å være viktig både for rådgiveren og klienten, og en kan kanskje se dette som et mål hos alle mennesker. En kan si at alle mennesker beveger seg mot å bli autonom, og prosessen hit vil være forskjellig fra person til person. I en slik prosess kan det være godt å ha støtte, i form av en rådgiver. Det

finnes ingen fasit på hva hvordan en person blir mer autonom, men det handler altså om at klienten eller mennesket skal være i stand til å styre seg selv.

Det som står ovenfor kan knyttes opp mot selv-aktualisering som er en iboende tendens i menneske til å utvikle seg og på best mulig måte kunne utfolde medfødte egenskaper så vel som verdier og holdninger (Katzenelson, 2014). Begrepet har filosofiske røtter tilbake til Aristoteles, og har blitt innført i moderne tid av psykologer som Abraham Maslow og Carl Rogers (Katzenelson).

Oppsummert kan en si at det er viktig å kunne være den en *er*, og kjenne på at dette er en mulighet i møtet med rådgiveren. Den terapeutiske samtalen og å møte klienten i er her og nå perspektiv kan i seg selv bidra til utvikling og endring hos klienten. Dette kan ses på som at klienten blir mer autonom. Gjennom samtalen med rådgiverne kan klienten utvikle selvinnsett ved at rådgiveren verdsetter seksualitetens rom, og kan snakke med hele personen som kommer til rådgivning. Kvalsund (2005) og Aubert (2010) hevder forutsetningen for å få til en god relasjon og kontakt i hjelpekonteksten er tilstedeværelse, gjennom nettopp å se *hele mennesket*.

5.4.2 Samtaler om seksualitet kan være krevende

En av forskjellene i faktor 1 og faktor 2 er hvordan de ser på det å samtale med sine klienter om seksualitet. Faktor 1 erkjenner at det for noen kan være krevende å snakke om dette, og i faktortolkningen min har jeg lagt vekt på at dette kan være en av grunnene til at faktor 1 er opptatt av å jobbe med relasjonen mellom klient og rådgiver som noe av det første. Det kan se ut til at faktor 1 begynner å jobbe med relasjonen mellom rådgiver og klient for å bygge tillit med klienten, slik at det skal være lettere for klienten å åpne seg og snakke om seksualitet. Faktor 2 ser det ikke som krevende for klientene å snakke om seksualitet, og dette kan være noe av grunnen til at de ikke begynner med relasjonen.

Faktorene ser ulikt på opplevelsen av å snakke om seksualitet med sine klienter, og faktor 1 ser i større grad enn faktor 2 at det for noen kan være krevende å åpne opp og snakke om seksualitet. Felles for begge faktorsynene er at rådgiverne ikke ser det som krevende å snakke med sine klienter om seksualitet, og dette fører til at de ikke trekker seg unna sine klienter. Kan det tenkes at dette både kan være positivt og negativt? Det kan tolkes dit hen at det er positivt i den forstand at klienten møter en åpenhet hos rådgiveren og at klienten selv føler på

at han eller hun kan snakke om akkurat det han eller hun tenker og føler. Samtidig kan det oppleves som negativt i form av at en føler rådgiverne tar for lett på klienten og klientens utfordringer. I lys av dette kan det ses som avgjørende at rådgiveren tar klienten på alvor, er oppmerksom på mennesket foran seg og begynner der klienten er.

Faktor 2 har et syn som indikerer at det ikke er krevende for klienten å snakke om seksualitet. Er samfunnet på vei mot større åpenhet omkring seksualitet? Det har lenge vært tabubelagt å snakke om seksualitet. Likevel ser en at seksualiteten er en viktig del av mennesket identitet, væren og liv, og det oppfordres til at en skal snakke om seksualitet, siden dette kan åpne opp for et nytt univers av viktig informasjon om menneskets levetilstand (Almås & Benestad, 1997). Det er viktig å gjøre det mulig for klienten å snakke om det han eller hun føler, og stille spørsmål som kan åpne nye perspektiv og skape rom (Almås & Benestad, 1997). På en måte kan en argumentere for at det har blitt en større åpenhet rundt temaet seksualitet, og at det er større rom i dagens samfunn for å snakke om det, likevel kan en si at det blir stadig viktigere å skape en kultur for å snakke om seksualitet, for å bidra til en enda større åpenhet og bevissthet rundt utfordringer knyttet til temaet. Et annet spørsmål en kan stille seg i denne sammenhengen er hvor ekte eller autentisk denne åpenheten rundt seksualitet er. Er det vi hører om seksualitet i samfunnet overfladisk og kun med fokus og et krav om at en må være god på det området? I lys av dette kan det ses som sentralt at det er flere områder ved seksualiteten som bør få plass i dagens samfunn, spesielt siden seksualitet i dag kan bli sett på som mye mer enn samleie mellom kvinne og mann (Tønnesson, 2013). Synes på seksualiteten har endret seg over tid, og en kan se at det varierer mellom samfunn og kulturer. Nettopp på grunn av dette kan det tenkes at det er viktig å snakke om ulike aspekt ved seksualitet, og at dette igjen kan bidra til større åpenhet rundt temaet blant flere mennesker.

Oppsummert kan en si at åpenhet kan ses som avgjørende når det kommer til samtaler om seksualitet, og en kan si at dette også kan gjelde andre tema som vi opplever som private og som vi snakker lite om. Det kan tenkes at det som rådgiver er viktig å utstråle en åpenhet til klienten, slik at han eller hun føler at det kan snakkes om det som er behovet hos klienten, og ikke unngå det. Siden seksualitet er en del av vår væren som mennesker kan en si at det er like viktig at en snakker om dette, på lik linje med andre aspekt i livet.

5.5 Ideell versus reell

Når deltakerne fikk utdelt sorteringsmatrisen (vedlegg 5) fikk de også en sorteringsinstruks (vedlegg 4) hvor det sto at de skulle se seg selv i lys av rådgiverrollen, og at de skulle svare så ærlig som mulig. Det ble informert om at det ikke finnes noen fasit til sorteringen, og at det er deres subjektive opplevelse jeg er ute etter. Likevel kan det tenkes at rådgiverne underveis følte de måtte sortere på en viss måte, på grunn av temaet og problemstillingen i min oppgave. Dette er elementer som kan ha bidratt til at deltakerne sorterte på en bestemt måte.

På bakgrunn av dette kan en anta at deltakerne svarte det de opplevde som fasit ovenfor seg selv, likevel kan det vært interessant å tenke at de har sortert etter slik de kunne ønske situasjonen var. Slik jeg ser det er dette aktuelt å nevne her fordi jeg er nysgjerrig på om jeg har fått tak i deltakernes opplevelse av samtalen med klienten slik den fremstår for de, eller om jeg har fått deltakerens opplevelse av hvordan de kunne ønske situasjonen med klienten var. Dette er et interessant aspekt i min studie, og hvordan deltakerne har tenkt når de har sortert kan ha stor innvirkning på resultatene presentert i oppgaven. Noen ganger kan vi oppleve en avstand mellom slik vi ønsker situasjonen hadde vært, og hvordan situasjonen egentlig er. Avstand mellom slik det er og slik en kunne ønske det var kan oppleves både for klient og rådgiver. Jeg knytter dette opp mot begrepet kongruens, som handler om å kunne være den en *er* (Rogers, 1961).

Inkongruens er det motsatte av kongruens, og handler om at individet ikke er i balanse med seg selv (Kvalsund, 2005). Inkongruens handler om at selvkonseptet ikke korresponderer med selvet, slik en sant er. Personen opplever på denne måten en konflikt i seg selv (Kvalsund). Rogers (1961) hevder at personlig forandring kan skje når rådgiveren er genuin og uten fasade overfor klienten (Rogers). Dette handler om at rådgiveren selv kan være de følelsene eller holdningene han eller hun selv kjenner på, og dele dette med klienten om det føles riktig. Vi kan se dette både i forhold til klienten og i forhold til sorteringen deltakerne har foretatt seg her. På den ene siden kan rådgiveren holde en fasade, mens på den andre siden kan rådgiveren virkelig kjenne på hva som skjer i han eller henne, og kjenne at dette er i samsvar med det rådgiveren ønsker skal skje. En kan tenke seg at det kan være lettere å opprettholde en fasade utad heller enn å kjenne på det som virkelig *er*. Seksualitet er et tema det kan være vanskelig å være ærlig om, både for klienten og rådgiveren. Samtidig kan det tenkes at det kan være frigjørende, både for rådgiveren og klienten om en klarer å være seg selv, slik han eller hun opplever at er riktig for vedkommende, akkurat her og nå.

Dette kan ses i sammenheng med Argyris' (1976) *espoused theories* og *theories in use*. Jeg tolker det dit hen at vi kan se dette i sammenheng, fordi Argyris' teori kan si noe om hva en tror har fokus i møtet og i dialogen med andre, og hva som egentlig har fokus. Å kunne se skillet mellom disse to elementene kan være avgjørende for å bli mer oppmerksom på hvordan en handler i møtet og i relasjonen med andre mennesker. *Espoused theories* er det vi benytter når vi forklarer hvordan vi handler på den måten vi gjør, og de refererer til visse mål, verdier og holdninger. Dette hevder vi ligger til grunn for måten vi handler på (Argyris). *Theories in use* er det som faktisk styrer vår atferd i gitte situasjoner. Dette kan være, men trenger ikke være i samsvar med *espoused theories*. *Theories in use* er ofte ubevisste handlingsmønstre (Argyris). Ser vi faktorene i lys av dette kan det tenkes at det er forskjeller mellom *espoused theories* og *theories in use*, samtidig er det ikke sikkert at dette er en bevisst handling fra rådgiverens side. Dette kan ha vært gjeldende både da rådgiverne sorterte utsagnene, og også når rådgiverne samtaler med sine klienter om seksualitet.

Oppsummert kan en si at en rådgivers jobb kan være å hjelpe klienten med å løse inkongruens mellom det ideelle og reelle selvet. Selvet må være i kontakt med organismen (Kvalsund, 2005). Jo kortere distanse det finnes mellom det ideelle og reelle selvet, jo større selvtillit vil klienten inneha. Rådgiverens oppgave vil ikke nødvendigvis være å ha en løsning på problemet, men å søke å gjenopprette et tapt forhold i klienten selv – nemlig forholdet klienten har til seg selv (Kvalsund). Dialogen mellom klient og rådgiver kan ses på som et virkemiddel for å oppnå økt forståelse om hverandre, og dialogen kan være sentral for å åpne opp for et dialogisk rom og møte andre mennesker med respekt, tillit og felles forståelse (Kvalsund & Meyer, 2005). Ved at både rådgiver og klient er ekte i møtet med hverandre kan det oppstå *I-Thou-øyeblikk* (Buber, 1923/1992, Rogers, 1995).

5.6 Oppsummering av drøftingen

I denne delen av oppgaven har jeg drøftet det empiriske grunnlaget i studien på bakgrunn av teorien i forskningsdesignet. Det har vært nødvendig å trekke inn ny teori på bakgrunn av abduksjonsprinsippet i Q-metoden. Det kunne vært interessant og drøftet flere tema i denne delen, men på grunn av oppgavens omfang har jeg vært nødt til å gjøre et utvalg. De temaene som har blitt drøftet i denne delen har blitt valgt på bakgrunn av det som for meg som forsker har vært mest fremtredende, gjennom faktoranalysen. Gjennom denne drøftingsdelen har jeg presentert to ulike opplevelser i de ulike faktorene. Jeg har sett på om de to ulike faktorene

bruker ulik metode mot samme mål, og i denne sammenhengen har jeg valgt å trekke inn ny teori som sier noe om de ulike rådgivernes syn på kompetanse. I lys av denne teorien har jeg drøftet hvordan de ulike rådgiverne vektlegger ulik kompetanse i sitt møte med klienten. Relasjonen mellom rådgiver og klient har blitt trukket frem i denne diskusjonsdelen, og de ulike relasjonsdimensjonene har blitt drøftet. Videre har jeg drøftet hvordan de ulike yrkesgruppene møter sine klienter. Å møte mennesket med problemet, og ikke problemet i seg selv har blitt drøftet, og på bakgrunn av dette har åpenhet blitt drøftet. Åpenhet har blitt drøftet i lys av det å snakke om seksualitet, og hvordan dette kan bidra til viktig informasjon for rådgiveren. Helt til slutt i dette kapitlet har jeg drøftet opplevelsen av å være et helt menneske, og hvordan det oppleves å snakke om seksualitet med sine klienter. Disse punktene har blitt drøftet for å se hva rådgiveren opplever som betydningsfullt i relasjonen og i samtalene med sine klienter.

6.0 Avsluttende refleksjoner

For å runde av oppgaven reflekterer jeg i dette kapittelet rundt min egen rolle som forsker, prosessen jeg har vært gjennom og studien i sin helhet. Jeg gjør dette ved å reflektere rundt hva som kunne vært gjort annerledes, samt å en avsluttende kommentar til oppgaven og ideer til videre forskning.

6.1 Min egen subjektivitet

Min egen subjektivitet kan sies å ha påvirket hele prosessen med min masteroppgave, helt fra valg av tema for oppgaven til endelig valg av fokus i drøftingsdelen. Min egen referanseramme av teori, erfaring og forståelse påvirker meg i mitt forsøk på å skape mening (Hunt, 1987; Postholm 2010). Som forsker er en påvirket av kulturell bakgrunn og tidligere erfaringer en har gjort seg, dette har stor påvirkning for hvilket perspektiv en inntar i ulike situasjoner (Postholm).

Patton (2002) skriver at det perspektivet forskeren har med seg inn i forskningen blir en del av konteksten til resultatene, og at en som forskere og mennesker blir det viktigste instrumentet i forskningen. Det å utvikle en oppmerksomhet til seg selv som menneske kan være en form for å gjøre instrumentet skarpere (Brown, 1996). Videre hevder Brown at en må være i kontakt med seg selv, og at en som forskere ikke trenger å spille en rolle, men at en faktisk kan være seg selv i kontakt. Å komme i kontakt med deg selv betyr å legge merke til hva som tidligere har vært utenfor din oppmerksomhet (Brown). For å komme i kontakt med seg selv kan en stille seg selv spørsmålet «Hvorfor gjør jeg dette?», og svaret kan hjelpe en å komme i kontakt med en intensjon, som en kanskje ikke har vært i kontakt med tidligere (Brown). Dette kan tenkes at er nødvendig i forskningen, for å komme i kontakt med seg selv før en går ut i felten, og samtidig bli oppmerksom på hva intensjonen og førforståelsen er.

Oppsummert kan en si at en som forskere selv er instrumentet, og det kan være avgjørende for forskningen at en er oppmerksom på hvem en er, og hva en tar med seg inn i forskningen. Videre blir refleksivitet viktig, og det kan se ut som det kan være veldig viktig å ha en samtale med seg selv hvor en stiller kritiske spørsmål til det en vet og det en tenker. Det kan se ut som det blir viktig for forskeren å utfordre sine etablerte sannheter om seg selv og sin tankegang. Q-metoden åpner ikke bare for utforskning av deltakernes subjektivitet, din egen subjektivitet som forsker er også til stede (Allgood & Kvalsund i Thorsen & Allgood, 2010).

Som individ har jeg egne meninger, tanker og interesser om temaet jeg valgte, noe som påvirker hvordan studien ble gjennomført. Da jeg formulerte problemstillingen min hadde jeg en klar tanke om hva som er betydningsfullt i relasjoner mellom rådgiveren og klienten. Trygghet og ivaretagelse av klienten var noe jeg tenkte kom til å prege sorteringen til deltakerne. Likevel forsøkte jeg å formulere problemstillingen så nyansert som mulig, slik at jeg også kunne være åpen for at resultatene kunne vise noe annet. Videre i studien har jeg tatt utgangspunkt i min interesse rundt temaet, og jeg har tillatt meg selv å bruke dette som utgangspunkt i teori, forskningsdesign, Q-utvalg, tolkning og drøfting. Jeg har valgt å fokusere på de sidene jeg synes er mest interessante, og studien blir på mange måter selvavslørende.

På bakgrunn av dette både tror og håper jeg at jeg har klart å gi et riktig bilde av faktorene, uten at de har blitt for mye påvirket av mitt ståsted. Samtidig har jeg lyst til å si at jeg ble overrasket over hvordan tankegangen min ble utfordret i tolkningen av faktorene. Det var lærerikt å se hvordan andre kan oppleve det annerledes enn jeg hadde forestilt meg det. Postsamtalene bidro til at det var enklere for meg å få til en nyansert tolkning.

6.2 Prosessen

Hunt (1987) oppfordrer forskeren å begynne med seg selv i forskningsarbeidet. Gjennom et perspektiv innenfra og ut kan en bli mer bevisst på seg selv og det en selv som forsker bringer med seg inn av teori, erfaringer og holdninger. Å stille seg kritiske spørsmål underveis i prosessen kan være et middel for å øke bevisstheten. Underveis i prosessen har jeg stilt meg selv spørsmål, og det er ikke nødvendigvis for å endre noen av valgene jeg har gjort, men å bli bevisst og oppmerksom på hvilke briller jeg har på meg der og da. Grunnen til at jeg har gjort dette er for å prøve for min egen del å ta et skritt ut av oppgaven og se hva som er gjeldende i meg underveis i prosessen. Dette har også bidratt til at mine antakelser rundt temaet har blitt utfordret og at jeg har fått et mer nyansert blikk på egen forskning.

6.3 Hva kunne vært gjort annerledes?

Studiens hensikt var å se nærmere på hva som oppleves som betydningsfullt for rådgiveren i møtet med klienten når det er snakk om seksualitet. Jeg opplever at jeg har sett på dette, likevel kan det sies at denne oppgaven kunne vært gjort annerledes, siden det finnes veldig mange innganger til hvordan en kan se på dette temaet.

Designet kunne vært utformet annerledes, og andre fokusområdet kunne vært inkludert i designet. Effekten *Gestalt* kunne vært enda bedre benyttet for virkelig å poengtere forskjellene mellom tanker, kropp og følelser i sexologi. Det er ting jeg ser i etterkant som jeg gjerne skulle sett tidligere, slik at jeg kunne inkludert dette for kanskje å oppnå andre nyanser rundt mitt tema og min oppgave.

Utsagnene kunne vært formulert på en annen og en mer nyansert måte for å få frem en større del av kommunikasjonsuniverset. Det kunne vært interessant å formulert utsagnene på en annen måte, hvor andre områder hadde fått et større fokus. Når jeg ser på utsagnene i ettertid ser jeg også at de kunne blitt formulert på en annen måte for at de skulle kommunisert ut ulik informasjon, noe som kunne vært interessant for å se nærmere på kvaliteter ved relasjonen i møtet med seksualitet.

Deltakernes kommentarer til studien min etter sorteringen peker også på noen faktorer jeg kunne gjort annerledes. Jeg valgte å sende ut sorteringen til mine deltakere på mail, og dette bidro til at de måtte gjøre en del arbeid på egenhånd, som blant annet å skrive ut og klippe opp utsagnene på egenhånd. Dette kunne vært gjort annerledes, ved at jeg sendte ut sorteringen og ferdigutklippede utsagn til deltakerne, som de kunne returnert til meg i en konvolutt jeg hadde gjort klar til de. Det kan tenkes at dette har påvirket sorteringen til deltakerne, siden det ble mer jobb enn jeg hadde etterspurt. Det kan hende noen av deltakerne ikke skrev ut og klippet opp utsagnene, noe som igjen kan påvirke kvaliteten ved min studie.

En annen ting jeg ser kunne vært gjort annerledes er ved utsendingen av sorteringen til deltakerne på mail. Jeg sendte ut til alle samtidig, slik at hver enkelt deltaker kunne se hvem andre som også deltok i studien. Når jeg ser på dette i etterkant kan dette være forstyrrende for den enkelte deltaker, og jeg burde helt klart sendt hver deltaker en personlig mail, hvor det ikke var mulig å se hvem de andre deltakerne var.

6.4 Avsluttende kommentar til oppgaven

Til slutt kan en spørre hva denne studien har bidratt med. All forskning er en del av en totalitet, hvor jeg som forsker i dette tilfellet kun har undersøkt et lite område. Den valgte to-faktor-løsningen har en forklart varians på 68%, noe som betyr at det kun er noen syn som har blitt registrert, mens det er mange syn som ikke har blitt inkludert. Til tross for dette har enhver studie noe å bidra med, ved å øke forståelse i forhold til det temaet som undersøkes.

Valg av teori og fokusområde kan ha bidratt til at jeg har utelatt sentrale tema som omhandler hva rådgiveren ser på som betydningsfullt i møte og i samtalen med klienten når det er snakk om seksualitet. Dette kan ha ført til at noen av utsagnene ikke har vært like gjeldende for alle som har deltatt i studien. Samtidig har jeg vært nødt til å gjøre prioriteringen på grunn av oppgavens omfang.

Gjennom denne oppgaven har jeg belyst to faktorer, som bidrar til innsikt i hva ulike rådgivere vektlegger i relasjonen med sine klienter. Jeg har sett på hva de ulike faktorene ser på som betydningsfullt i relasjonen med sine klienter. I tillegg har jeg belyst hvordan de to ulike faktorene ser på relasjonen og møtet med klienten. Ved å se på både likheter og forskjeller mellom faktorene har jeg sett på relasjonen, og at relasjonen kan forstås ulikt fra rådgiver til rådgiver.

6.5 Videre forskning

Gjennom denne studien og oppgaven har jeg på flere måter bekreftet teori om hva som vektlegges i en hjelperelasjon. Både underveis og i etterkant av arbeidet har jeg fått ulike ideer om videre forskning. Det er flere faktorer og punkter som hadde vært interessant og utforsket mer.

Et området jeg synes det kunne vært veldig interessant å undersøke er klientens synspunkt og opplevelse. Hvilke egenskaper opplever klienten som viktig i møtet med rådgiveren? Hva opplever klienten at behovet er? Hva ønsker klienten fra rådgiverens side? Hvordan ønsker klienten og bli møtt? En slik studie kunne vært relevant å gjennomføre for å gjøre sexologene og rådgiverne mer oppmerksomme på hva klientens ønsker er. Muligens hadde den sexologiske rådgivningstjenesten blitt bedre? Kanskje flere klienter hadde følt seg møtt? Kan det også tenkes at flere ville oppsøkt sexologisk rådgivning? Dette blir bare spekulasjoner, likevel er det spørsmål som kan være av vesentlig betydning for sexologisk rådgivning og vanlig rådgivning nå og i fremtiden.

Et annen ting som kunne vært interessant å gjøre hadde vært en intensiv studie, hvor deltakerne hadde sortert flere ganger. Jeg synes det kunne vært interessant om deltakerne for eksempel kunne sortert slik de opplevde at det var i deres praksis, og hvordan de ideelt kunne ønske situasjonen var. Dette mener jeg kunne bidratt til viktig innsikt på området. Samtidig

tror jeg dette kunne vært nyttig for rådgiverne selv, for å se forskjellene og likhetene på hvordan det faktisk er og hvordan de kunne ønske at det var.

Nå har jeg gjennomført en ekstensiv Q-studie og jeg synes arbeidet har vært spennende og lærerikt. Jeg har studert et tema som jeg synes er veldig interessant, og som jeg kunne tenkt meg og sett mer på dette ved en annen anledning. Det er mange perspektiv som ikke har blitt dekket i denne oppgaven, likevel håper jeg oppgaven kan bidra med innsikt, bevisstgjøring og nysgjerrighet rundt dette temaet.

Jeg håper oppgaven kan bidra til at en kan se de ulike nyansene i relasjonen når det er snakk om seksualitet.

7.0 Litteraturliste:

- Allgood, E. & Kvalsund, R. (2005). *Learning and Discovery for Professional Educators: Guides, Counselors, Teachers. An interactive experiential approach to practice and research*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Almås, E. & Benestad, E.E.P. (1997). *Sexologi i praksis: Behandlers møte med menneskers seksualitet*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Argyris, C. (1976). *Theories of action that inhibit individual learning*. *American Psychologist*, vol. 31 (9), 638-654.
- Aubert, A.M. (2010). *Kroppen som fenomen i veiledning*. I B.Karlsson & F. Oterholt (Red.), *Fenomener i faglig veiledning*. (s.149-162). Oslo: Universitetsforlaget.
- Brown, J.R. (1996). *The I in Science: Training to Utilize Subjectivity in Research*. Oslo: Scandinavian university Press. (Universitetsforlaget)
- Brown, S.R. (1980). *Political subjectivity: Applications of Q methodology in political science*. New Haven: Yale University Press.
- Brown, S.R. (1993). A primer on Q-methodology. *Operant Subjectivity*, 16(3/4), 91- 138.
- Buber, M. (1923/1992). *Jeg og du*. Oslo: J.W. Cappelen forlag AS.
- Clarkson, P. (2013). *Gestalt counselling in action*. 4th edition. London: Sage.
- Dryden, W. & Neenan, M. (2004). *Rational Emotive Behavioral Counseling in Action*. 3.utgave. London: Sage.
- Ginger, S. (2007). *Gestalt therapy: The Art of Contact*. Karnac Books Ltd: London.
- Gumann, B. (2015). Bilde til forsiden. Hentet 01.05.15 fra <http://moonshineandwool.tumblr.com/post/85010331902>
- Hunt, D.E. (1987). *Beginning with ourselves: in practice, theory, and human affairs*. Cambridge, Mass.: Brookline Books.
- Hycner, R. & Jacobs, L. (1995). *The healing relationship in Gestalt therapy – a dialogical, self-psychology approach*. Highland, NY: The Gestalt Journal Press.
- Ivey, E.I., D'Andrea, M.J. & Ivey, M.B. (2012). *Theories of counseling and psychotherapy: A multicultural Perspective*. Los Angeles: Sage.
- Karlsson, B. (2010). *Fenomennær i faglig veiledning*. I B.Karlsson & F. Oterholt (Red.), *Fenomener i faglig veiledning* (s.13-16). Oslo: Universitetsforlaget.
- Katzenelson, B. (2014). Selv-aktualisering. I *Store danske, Gyldendal*. Hentet 27.04.15 fra <http://denstoredanske.dk/selvaktualisering>.

- Kokkersvold, E. & Mjelve, H. (2003). *Mellom oss. Trening av kommunikasjon i gestaltperspektiv*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Kvalsund, R. (1995). *Growth as self-actualization: A critical approach to the organismic metaphor in Carl Rogers' counseling theory*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Kvalsund, R. (1998). *A theory of the person*. Trondheim, NTNU.
- Kvalsund, R. (2005). *Coaching: metode, prosess, relasjon*. Finland: Synergy Publishing
- Kvalsund, R. & Allgood, E. (2009). Subjektivitet rundt hjelpeforholdet – en Q-metodologisk studie av erfaringer med hjelpeforholdet. I Karlsdottir, R. & Kvalsund, R. (red). *Mentoring og coaching i et læringsperspektiv*. Trondheim. Tapir Akademisk Forlag.
- Kvalsund, R. & Allgood, E. (2010). *Kommunikasjon som subjektivitet i en skoleorganisasjon*. I A. Thorsen & E. Allgood (red.), *Q-metodologi: en velegnet måte å utforske subjektivitet* (s.47-81). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Kvalsund, R. & Meyer, K. (2005). *Gruppeveiledning, læring og ressursutvikling*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Lassen, L. (2002). *Rådgiving: Kunsten å hjelpe*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Macmurray, J. (1961/1999). *Persons in relation*. New York: Humanity Books.
- Malt, U. (2009). *Relasjon*. I Store Norske Leksikon. Hentet 25.03.15 fra <https://sml.snl.no/relasjon>
- McKeown, B. & Thomas, D. (1998). *Q-methodology*. California: Sage Publications.
- Nelson-Jones, R. (2000). *Six key approaches to counselling & therapy*. Continuum: London
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Popovic, N. (2005). *Personal synthesis: a complete guide to personal knowledge*. London: Personal Well-Being Centre
- Postholm, M.B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 3.utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

- Rogers, C. (1961). *On becoming a person: A Therapist's view of psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Rogers, C. (1980). *A way of being*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Sandmo, E. (1999). *Mer og mindre sannhet*. Historisk tidsskrift. (Vol. 78:1999:3, s. s.387-399). Oslo: Universitetsforlaget.
- Schaller, S. & Træen, B. (2013). *Seksualitet som tema blant norske psykologer i klinisk praksis*. Tidsskrift for Norsk Psykologforening. (Vol.59:2013:2, s.98-107).
- Seligman, M.E.P. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology. An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Skau, G.M. (2008). *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. 3.utgave. Oslo: Cappelen Damm AS
- Stephenson, W. (1953). *The study of behavior. Q-technique and its methodology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Thagaard, T. (2006). *Systematikk og innlevelse: En innføringsbok i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorne, B. (2003). *Carl Rogers*. Second Edition. London: Sage.
- Thorsen, A.A. & Allgood, E. (red.) (2010). *Q-metodologi: En velegnet mate å utforske subjektivitet*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Tønnesson, Ø. (2013). *Seksualitet*. I Store Norske Leksikon. Hentet 05.05.15 fra <https://snl.no/seksualitet>
- Van Exel, N.J.A & G de Graf. (2005). *Q-methodology: A sneak preview*. Hentet 25.01.15 fra <http://qmethod.org/articles/vanExel.pdf>.
- Watts, S. & Stenner, P. (2012). *Doing Q methodological research: theory. Method and interpretation*. Los Angeles: Sage Publications.

8.0 Vedlegg

Vedlegg 1: Forskningsdesign og Q-utvalg

Vedlegg 2: Informasjonsbrev til forskningsdeltakerne

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Vedlegg 4: Sorteringsinstruks

Vedlegg 5: Sorteringsmatrise

Vedlegg 6: Godkjenning fra NSD

Vedlegg 7: Faktorladninger

Vedlegg 8: Korrelasjon mellom faktorene

Vedlegg 9: Gjennomsnittsfordeling for faktorene

Vedlegg 10: Consensus statements

Vedlegg 11: Distinguishing statements

Vedlegg 1: Forskningsdesign og Q-utvalg

Effekt:	Nivå:			Celler:
Person i relasjon:	Avhengig (a)	Uavhengig (b)	Gjensidig (c)	3
Åpenhet:	Lukket (d)	Åpent (e)		2
Gestalt:	Tanker (f)	Følelser/kropp (g)		2
Sum:				12

Kombinasjon: Nr.: Utsagn:

Avhengig – Lukket – Tanker

+ ADF	12	Jeg blir nær mine klienter, likevel opplever jeg at jeg klarer å distansere meg fra de og deres problemer.
+ ADF	20	Førsteintrykket av klienten er avgjørende for hvordan jeg arbeider videre.
- ADF	45	Jeg synes til tider det er krevende å tilrettelegge på best mulig måte for mine klienter.
- ADF	24	Jeg blir knyttet til mine klienter, og noen ganger synes jeg det er vanskelig å være åpen og ærlig til de.

Avhengig – Lukket – Følelser/kropp

+ ADG	21	Jeg liker å være i en posisjon hvor mine klienter får hjelp til det de trenger. Jeg fremstår som den erfarne som viser den uerfarne riktig vei.
+ ADG	16	I møtet med mine klienter liker jeg at vi felles finner ting vi kan arbeide med, selv om jeg ofte føler at jeg vet hva det kan være lurt å begynne med.
- ADG	40	Ofte har jeg klart hele opplegget før klienten kommer til rådgivningen. Dette gir meg en klar plan og struktur for hvordan vi skal jobbe sammen, jeg og klienten.
- ADG	26	Jeg føler klienten blir trygg av at jeg kan mye om temaet, og at jeg ser hvor veien går videre.

Avhengig – Åpent - Tanker

- + AEF **29** For best mulig å kunne tilrettelegge for nye klienter, er det viktig med evaluering og vurdering av praksisen.
- + AEF **34** Jeg liker å samarbeide med andre for å videreutvikle min kompetanse og for å møte mine klienter på best mulig måte.
- AEF **42** Jeg tenker jeg vet best hvordan jeg kan møte mine klienter, og jeg ønsker ikke noe samarbeid med noen andre. Samtalen er noe som gjelder min klient og meg.
- AEF **18** Når jeg ikke klarer å hjelpe mine klienter føler jeg på dette i ettertid.

Avhengig – Åpent – Følelser/kropp

- + AEG **31** Jeg har stor interesse for mitt fagfelt og min kompetanse, og liker å lære mer om hvordan jeg kan benytte den på en god måte.
- + AEG **2** Jeg synes klient-kontakten er det mest interessante. Å høre hvordan de har det og hvordan de ser situasjonen sin er det viktigste. Dette setter premissene for alt vi gjør.
- AEG **11** Jeg bruker ikke mye tid og ressurser på å høre hva klientens ønsker og mål er, som rådgiver er det jeg som vet best hva som bør gjøres.
- AEG **37** Min erfaring og faglige kunnskap gjør meg i stand til å rettlede klienten mot de riktige valgene.

Uavhengig – Lukket - Tanker

- + BDF **10** Jeg opplever at rådgivningen blir best når det er avstand mellom klienten og meg.
- + BDF **3** At jeg kjenner meg selv synes jeg er viktig for at jeg skal klare å etablere en empatisk holdning til mine klienter.
- BDF **14** Jeg tenker ofte at jeg synes seksualitet er et vanskelig tema å snakke om, og derfor kjenner jeg noen ganger at jeg trekker meg litt unna mine klienter.
- BDF **38** For å oppnå en empatisk holdning til mine klienter ser jeg det ikke som avgjørende at jeg kjenner meg selv. Det som er viktig er at jeg kjenner mine klienter.

Uavhengig – Lukket – Følelser/kropp

- + BDG 4 For meg er respekt for klienten helt avgjørende, og dette gjør at jeg ikke ønsker å stille spørsmål som går over grensen hans/hennes.
- + BDG 44 Noen ganger kunne jeg ønske jeg ikke var reservert, og at jeg kunne klare å dele mer i dialogen med mine klienter.
- BDG 43 Jeg liker ikke å dele av meg selv og mine følelser under samtalene.
- BDG 27 Jeg opplever ofte samtalene og teamene i samtalene med mine klienter som krevende.

Uavhengig – Åpent - Tanker

- + BEF 15 At klienten kommer med en åpen holdning ser jeg som avgjørende for endring, og for vellykket rådgivning.
- + BEF 9 Å kjenne seg selv som rådgiver er viktig for meg, og jeg synes ofte det er noe nytt å oppdage og lære om meg selv. Dette tenker jeg også kan hjelpe klientene mine bedre.
- BEF 28 Av og til kjenner jeg selv behov for veiledning etter samtaler med mine klienter.
- BEF 33 Jeg tenker det er viktig at jeg holder egne erfaringer tilbake for å kunne være åpen til klienten.

Uavhengig – Åpent – Følelser/kropp

- + BEG 19 Jeg må føle meg trygg på meg selv for å utføre god rådgivning, og for å kunne snakke profesjonelt om sex.
- + BEG 13 For meg er det viktig med oppfølging også etter samtalene er gjennomført.
- BEG 35 Jeg ser det ikke som avgjørende for samtalen at jeg kjenner meg trygg på meg selv.
- BEG 8 Når samtalene med klienten er avsluttet ser jeg ingen grunn til å ha kontakt med mine klienter. Da er vår tid sammen over, og vi står alene igjen med ansvaret.

Gjensidig – Lukket - Tanker

- + CDF **47** Min kunnskap, slått sammen med klientens mening, ønsker og forutsetning skaper en god relasjon.
- + CDF **6** En relasjon basert på balanse mellom klienten og meg er etter mitt syn avgjørende for det terapeutiske arbeidet vi skal gjennom.
- CDF **25** For noen kan seksualitet være et vanskelig tema å snakke om. Jeg tenker derfor at relasjonen mellom klient og meg er det første vi må begynne å jobbe med.
- CDF **32** Jeg tenker det er viktig at klienten og jeg har en gjensidig forståelse av at han/hun er avhengig av meg og min kunnskap.

Gjensidig – Lukket – Følelser/kropp

- + CDG **46** Veien til kontakt med klienter, føler jeg begynner med kontakt med meg selv.
- + CDG **17** For meg er det viktig med gjensidighet i relasjonen mellom klienten og meg, og det er viktig at jeg selv kjenner på dette i samtalene våre.
- CDG **1** Jeg har ikke tro på å uttrykke gjensidighet og det som hører til i relasjonen mellom klienten og meg.
- CDG **30** Idealet i relasjonen er gjensidighet, men i relasjonen mellom klient og meg er vi ikke gjensidige. Det beste jeg kan gjøre med klienten er å oppnå et tillitsforhold.

Gjensidig – Åpent - Tanker

- + CEF **23** Når jeg skal tilrettelegge møter med klienter tenker jeg at det er viktig med et tillitsforhold mellom oss, og jeg kjenner at jeg blir glad når vi får til et godt samarbeid.
- + CEF **48** Jeg tenker rådgivningen blir best når klient og rådgiver har blitt litt kjent og relasjonen mellom oss er preget av åpenhet. Dette tenker jeg bidrar med vekst til mine klienter.
- CEF **5** Jeg ser det ikke som avgjørende å ha en empatisk holdning til mine klienter, det er andre faktorer jeg tenker er viktigere.
- CEF **39** For meg betyr ikke samarbeidet og tillitsforholdet med mine klienter så mye.

Gjensidig – Åpent – Følelser/kropp

+ CEG	7	Noen ganger ser jeg meg selv i et nytt lys etter samtaler med mine klienter, og dette bidrar til endring og vekst i meg selv.
+ CEG	41	Jeg føler ofte at klienten lærer meg ting, og dette gir meg motivasjon til videre arbeid.
- CEG	36	Jeg er meg selv helt og holdent i møte med klienten, uansett hva.
- CEG	22	Jeg er glad klientene mine ikke lærer meg så mye nytt, da er det enklere for meg å gjøre slik jeg alltid har gjort.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv til forskningsdeltakerne

Kjære forskningsdeltaker!

«Rådgivers opplevelse av å tilrettelegge samtaler om seksualitet.»

Bakgrunn og formål

I denne studien vil fokuset ligge på rådgiverens rolle, og hvordan hans/hennes subjektive opplevelse er. Hensikten med denne studien er å skape innsikt, bevisstgjøring og kunnskap om den subjektive opplevelsen av å samtale om seksualitet, og hva som kreves for å skape en god relasjon mellom klient og rådgiver. Studien er en masterstudie i rådgivningsvitenskap, ved NTNU Dragvoll. Fokuset i denne studien vil være på rådgiver, og hvordan rådgiver på best mulig måte kan tilrettelegge samtalen for klienten. Jeg er nysgjerrig på hvilken betydning relasjonen har og rådgivers opplevelse av seg selv i møte med klienten. Problemstillingen som vil bli belyst lyder som følgende: «*Hvordan opplever rådgiveren å tilrettelegge samtaler om sexologi?*»

I denne undersøkelsen har jeg et ønske om at du som rådgiver ser deg selv i dette lyset når du sorterer, og betrakter utsagnene som en del av denne settingen. Det er viktig at du er så ærlig som mulig i sorteringen, da det er *din* subjektive opplevelse og erfaring som er viktig for denne undersøkelsen. Det finnes ingen fasit til undersøkelsen, og det finnes heller ikke noe som er mer riktig å svare enn noe annet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studien ønsker å se på rådgiverens rolle i møte med klienten, og datainnsamlingen vil være en Q-sortering, hvor deltakerne skal sortere 48 utsagn, og plassere de i et skjema fra det som er mest likt de selv til det som er mest ulikt dem. Sorteringen vil ta rundt 45 minutter. Fra deltakerne vil det bli innhentet annen informasjon som yrke og e-postadresse.

Utsagnene vil omhandle hvordan rådgiveren oppfatter seg selv i møtet med klienten, og hvordan rådgiveren tilrettelegger for sine klienter. Det vil være fokus på deltakernes egen opplevelse av dette. Data vil bli registrert ved sorteringsark og notater.

Vedlagt finner du 48 utsagn og en sorteringsmatrise, disse utsagnene er laget ut i fra problemstillingen. Disse 48 utsagnene skal sorteres inn i matrisen etter et graderingssystem. Se eget ark for instruksjonsbetingelse.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og det vil ikke være mulig å føre informasjonen du gir ut tilbake til deg. Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til personopplysninger. Personopplysningene vil lagres på et låst rom når det ikke er i bruk av student og veileder for å ivareta konfidensialiteten. Navnelisten vil lagres adskilt fra øvrige data. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen, og for å være sikker på dette vil navnene erstattes av andre navn eller tall.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.2015. Personopplysningene vil da bli destruert.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Veileder:

Eleanor Allgood

[Redacted]

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Jeg ber om at du returnerer **sorteringsskjemaet OG samtykkeerklæringen** innen **onsdag 11. mars 2015**. Om du har noen spørsmål må du gjerne kontakte meg på mail:

[Redacted] eller telefon: [Redacted]

Jeg vil rette en stor takk til deg som forskningsdeltaker, og for ditt bidrag til min masteroppgave!

Vennlig hilsen

Petra Christina R. Dalseng

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Samtykke til deltakelse i studien

På grunn av metodens struktur og arbeidet som legges ned i tolkningen, er det i min interesse å forstå de ulike synspunktene og holdningen som kommer frem på best mulig måte. Derfor kan det bli behov for en uformell etterkontakt med noen som representerer ulike syn. Dersom dette er aktuelt for deg, ber jeg deg skrive telefonnummer/e-postadresse på samtykkeerklæringen, slik at jeg har mulighet til å kontakte deg.

Prosjektet er godkjent av personvernombudet for forskning, norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S. Jeg vet at all data behandles konfidensielt, og slettes etter at forskningsarbeidet er avsluttet. Deltakerne vil bli anonymisert.

Jeg ønsker å delta i forskningsprosjektet, og er klar over at deltakelsen er frivillig. Jeg vet at jeg står fritt til å trekke meg til enhver tid uten at det får noen konsekvenser for meg.

Dato: -----

Sted: -----

Signatur: -----

Telefon/e-postadresse: -----

(Telefon og/eller e-postadresse fyller du kun inn dersom du er interessert i å stille til en uformell samtale i etterkant av undersøkelsen.)

Vedlegg 4: Sorteringsinstruks

Sorteringsinstruks

I denne undersøkelsen har jeg et ønske om at du som rådgiver ser deg selv i dette lyset når du sorterer, og betrakter utsagnene som en del av denne settingen. Det er viktig at du er så ærlig som mulig i sorteringen, da det er *din* subjektive opplevelse og erfaring som er viktig for denne undersøkelsen. Det finnes ingen fasit til undersøkelsen, og det finnes heller ikke noe som er mer riktig å svare enn noe annet.

1. Les alle utsagnene, for å få en oversikt over innholdet. For å kunne legge de i bunker kan det være greit å klippe ut utsagnene før du begynner å sortere de.
2. Gjør en grovsortering, og del utsagnene i 3 omtrent like store deler:
 - De utsagnene du opplever at du er enig i, legger du til høyre
 - De utsagnene du opplever at du er uenig i, legger du til venstre
 - De utsagnene som er nøytrale for deg, eller ikke gir så mye mening for deg, legger du i midten.
3. Foreta en mer detaljert sortering. Les gjennom utsagnene du er enig i, som ligger i bunken til høyre. Velg ut ett utsagn som du er mest enig i, og plasser dette lengst til høyre i sorteringsmatrisen, på +6, i henhold til sorteringsmatrisens mønster.
4. Foreta det samme med utsagnene som ligger i bunken til venstre, altså de utsagnene du er mest uenig i. Velg ut ett utsagn og plasser dette på -6, lengst til venstre i matrisens mønster.
5. Gå tilbake til utsagnene som du er enig i, og velg to utsagn som du er mest enig i blant de gjenværende utsagnene. Disse plasseres på +5, i henhold til sorteringsmatrisens mønster. Gjør det samme med utsagnene som du er mest uenig i. Disse plasseres på -5.
6. Fortsett på denne måten med tre utsagn på +4 og på -4, fire utsagn på +3 og -3, fem utsagn på +2 og på -2, seks utsagn på +1 og -1, og til slutt seks utsagn på 0. Utsagnene som er nøytrale for deg, eller som ikke gir noen spesiell mening for deg, plasseres på

verdien 0 i sorteringsmatrisen (midten). Vær nøye og bruk god tid på å være så nyansert som mulig. Kontroller at du har plassert riktig antall utsagn i hver rute, følg matrisens mønster.

7. Når du er ferdig med plasseringen, ser du over på nytt for å sjekke at du er enig med deg selv. Gjør forandringer dersom du ønsker det.
8. Skriv utsagnenes nummer inn i sorteringsmatrisen og lever dette.

Eksempel på ferdigutfylt matrise:

MEST UENIG	-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5	MEST ENIG
	39	5	35	30	10	33	16	41	29	25	3	19	18
		38	32	22	18	1	43	7	31	2	6	15	
			27	14	45	40	21	48	34	37	9		
				17	20	44	12	36	23	47			
					42	26	4	28	17				
						24	8	13					

NAVN: CHRISTINA
TEMA: PILOTSORTERING
11.02.13

Lykke til!

Det er bare å ringe meg om du lurer på noe under sorteringen, telefon: [REDACTED]

Send mønsteret og samtykkeerklæringen tilbake til meg på MMS, per e-post eller i posten innen onsdag 11.03.15.

Petra Christina R. Dalseng

[REDACTED]

[REDACTED]

Vedlegg 6: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Eleanor Allgood
Institutt for voksnes læring og rådgivningsvitenskap NTNU

7491 TRONDHEIM

Vår dato: 29.01.2015

Vår ref: 41693 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 19.01.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

41693	<i>Rådgivers opplevelse av å tilrettelegge samtaler om sexologi</i>
Behandlingsansvarlig	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Eleanor Allgood</i>
Student	<i>Petra Christina R. Dalseng</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Kjersti Haugstvedt

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Vedlegg 7: Faktorladninger

Nr	Q-sorterer	Faktor 1	Faktor 2
1	Ea	0.5075	0.6687 X
2	Victoria	0.0793	0.8425 X
3	Conrad	0.7509 X	0.3939
4	Caroline	0.3210	0.7393 X
5	Victor	0.8193 X	0.2622
6	Luna	0.7052 X	0.4299
7	Ludvik	0.3181	0.6115 X
8	Leonora	0.7404 X	0.4998
9	Oscar	0.7966 X	0.2871
10	Lucas	0.5479 X	0.4765
11	Olivia	0.7938 X	0.2368
12	Kamilla	0.7343 X	0.4363
13	Lilje	0.8836 X	0.1253
	% Expl. variance	43	25

Vedlegg 8: Korrelasjon mellom faktorene

	1	2
1	1.0000	0.6328
2	0.6328	1.000

Vedlegg 9: Gjennomsnittsfordeling for faktorene

Faktor 1:

MEST UENIG						MEST ENIG						
-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5	+6
11	22	5	32	1	8	4	7	3	9	2	19	48
	39	14	35	10	21	13	12	6	25	23	31	
		38	40	20	27	16	17	15	28	34		
			42	24	33	18	26	41	29			
				44	43	30	37	47				
					45	36	46					

Faktor 2:

MEST UENIG						MEST ENIG						
-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5	+6
14	32	11	6	10	3	5	1	8	7	26	29	31
	39	24	36	15	4	17	2	16	9	34	30	
		35	42	21	13	18	12	23	19	47		
			44	22	40	20	41	28	37			
				25	45	27	43	33				
					46	38	48					

Vedlegg 10: Consensus statements for faktor 1 og faktor 2

Nr.	Utsagn:	Nr.	Rnk	Score	Rnk	Score
2	Jeg synes klient-kontakt er det mest interessante	2	4	1.20	1	0.51
4*	Respekt for klienten er avgjørende	4	0	-0.03	-1	-0.43
7*	Noen ganger ser jeg meg selv i et nytt lys	7	1	0.55	3	1.03
9*	Kjenne meg selv er viktig, alltid noe nytt å oppdage	9	3	1.18	3	1.03
10	Rådgivningen blir best når det er avstand mellom klient og meg	10	-2	-1.13	-2	-0.54
11*	Bruker ikke mye tid på klientens ønsker og mål, jeg vet best	11	-6	-1.74	-4	-1.31
12*	Nær med klienten, klarer likevel å distansere meg	12	1	0.24	1	0.46
13*	Viktig med oppfølging etter samtale	13	0	0.16	-1	-0.27
14*	Seksualitet er vanskelig, trekker meg litt unna	14	-4	-1.57	-6	-2.02
16	Liker at vi i fellesskap finner ting å jobbe med	16	0	0.00	2	0.59
17	Viktig med gjensidighet og å kjenne på dette i samtalen	17	1	0.58	0	-0.01
18*	Føler på det i ettertid om jeg ikke kan hjelpe	18	0	0.13	0	0.01
19*	Må føle meg trygg på meg selv for å snakke profesjonelt om sex	19	5	1.63	3	1.18
20	Førsteintrykket er avgjørende for videre arbeid	20	-2	-0.64	0	-0.05
21*	Jeg fremstår som den erfarne som viser den uerfarne riktig vei	21	-1	-0.44	-2	-0.71
22	Glad jeg ikke lærer noe nytt, da kan jeg fortsette slik jeg alltid har	22	-5	-1.60	-2	-1.02
23	Viktig med tillitsforhold, glad for godt samarbeid	23	4	1.29	2	0.61
24	Knyttet til mine klienter, vanskelig å være åpen og ærlig	24	-2	-0.66	-4	-1.26
27*	Opplever ofte samtale som krevende	27	-1	-0.24	0	0.15
28*	Av og til kjenner jeg selv behovet for veiledning	28	3	1.14	2	0.62
29	Viktig med evaluering og vurdering av praksis	29	3	1.07	5	1.69
32*	Viktig med en gjensidig forståelse av at klienten er avhengig av meg og min kunnskap	32	-3	-1.17	-5	-1.38
33	Viktig å holde egne erfaringer tilbake for å være åpen	33	-1	-0.09	2	0.58
34*	Liker samarbeid med andre for videreutvikling	34	4	1.26	4	1.28
37	Min erfaring gjør meg i stand til å rettlede klienten	37	1	0.53	3	1.16
39*	Samarbeid og tillit betyr ikke så mye	39	-5	-1.67	-5	-1.96
41*	Føler klienten lærer meg nye ting, dette gir motivasjon					
42*	Jeg vet best hvordan jeg møter klienten, ønsker ikke samarbeid	42	-3	-1.29	-3	-1.02
44*	Kunne ønske jeg ikke var så reservert, så jeg kunne dele mer	44	-2	-0.84	-3	-1.20
45*	Synes til tider det er krevende å tilrettelegge på best mulig måte	45	-1	-0.21	-1	-0.29
46	Veien til kontakt med klienter begynner med kontakt med meg selv	46	1	0.49	-1	-0.17
47*	Min mening, sammen med klientens mening og ønsker skaper en god relasjon	47	2	0.80	4	1.31

Vedlegg 11: Distinguishing statements for faktor 1 og faktor 2

Nr.	Utsagn:	Nr.	Rnk	Score	Rnk	Score
48	Rådgivningen blir best når vi har blitt litt kjent, preget av åpenhet	48	6	1.67*	1	0.28
31	Stor interesse for min kompetanse og mitt fagfelt	31	5	1.40*	6	2.33
23	Viktig med et tillitsforhold, glad for samarbeid	23	4	1.29	2	0.61
2	Jeg synes klient-kontakten er det mest interessante	2	4	1.20	1	0.51
25	Seksualitet kan være vanskelig, relasjon er det første som må jobbes med	25	3	1.12*	-2	-0.90
29	Viktig med evaluering og vurdering av praksisen	29	3	1.07	5	1.69
3	At jeg kjenner meg selv er viktig for etablering av en empatisk holdning	3	2	1.01*	-1	-0.13
15	At klienten har en åpen holdning ser jeg som avgjørende	15	2	0.95*	-2	-0.80
6	En relasjon basert på balanse er avgjørende	6	2	0.78*	-3	-1.04
17	Viktig med gjensidighet og kjenne på dette i samtalen	17	1	0.58	0	-0.01
37	Min erfaring gjør meg i stand til å rettlede klienten	37	1	0.53	3	1.16
46	Veien til kontakt med klienter begynner meg kontakt med meg selv	46	1	0.49	-1	-0.17
26	Klienten blir trygg av at jeg kan mye om temaet	26	1	0.17*	4	1.37
36	Helt og holdent meg selv i møtet med klienten	36	0	0.02*	-3	-1.25
16	Liker at vi i fellesskap finner ting å arbeide med	16	0	0.00	2	0.59
30	Idealet er gjensidighet, men det beste jeg kan med klienten er et tillitsforhold	30	0	-0.07*	5	1.55
33	Viktig å holde egne erfaringer tilbake for å være åpen	33	-1	-0.09	2	0.58
8	Når samtalen er avsluttet, ingen grunn til videre kontakt	8	-1	-0.17*	2	0.63
43	Like å dele av meg selv og egne følelser	43	-1	-0.51*	1	0.26
1	Ikke tro på å uttrykke gjensidighet	1	-2	-0.56*	1	0.30
20	Førsteintrykket er avgjørende for videre arbeid	20	-2	-0.64	0	-0.05
24	Knyttet til mine klienter, vanskelig å være åpen og ærlig	24	-2	-0.66	-4	-1.26
10	Rådgivningen blir best når det er avstand	10	-2	-1.13	-2	-0.54
40	Hele opplegget klart før klienten kommer	40	-3	-1.17*	-1	-0.14
5	Ser det ikke som avgjørende å ha en empatisk holdning, andre faktorer som er viktigere	5	-4	-1.42*	0	0.06
38	Ikke avgjørende å kjenne seg selv, må kjenne klienten	38	-4	-1.48*	0	-0.13
22	Glad jeg ikke lærer noe, kan gjøre slik jeg alltid har	22	-5	-1.60	-2	-1.02